

לקוטי תורה • פרשת כי תצא • מאמר 5

ולא אבה הוי' אלהיך לשמוע אל בלעם ויהפוך...

”אך ה' אלקיך לא אבה לשמוע אל בלעם”

סירובו של ה', למעלה מטעם ודעת, לשמוע את המקטרג, משיב לאהבתו של היהודי אליו שלמעלה מטעם ודעת — קוצו של יו"ד של הוי' שבנפש. וכאשר בעל תשובה זועק ”בכל מאדך” ממעמקי נפשו הנסתרים, אהבתו של ה' מלמעלה עושה יותר מלהתעלם מחטאיו: היא הופכת אותם לזכויות, ואת הקללה לברכה.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/ki-seitzei/5

הנקודה

סירובו של ה', למעלה מטעם ודעת, לשמוע את המקטרג, משיב לאהבתו של היהודי אליו שלמעלה מטעם ודעת — קוצו של יו"ד של הוי' שבנפש. וכאשר בעל תשובה זועק "בכל מאדך" ממעמקי נפשו הנסתרים, אהבתו של ה' מלמעלה עושה יותר מלהתעלם מחטאיו: היא הופכת אותם לזכויות, ואת הקללה לברכה.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

התורה משכחת את ה' על כך שסירב לשמוע אל בלעם והפך את קללתו לברכה. אדמו"ר הזקן שואל מדוע סירוב כזה ראוי לשבח, ומה נהפך אם בלעם כלל לא נשמע. בלעם מייצג את המקטרג המחפש את חטאיהם הממשיים של ישראל; השבח הוא שה' מסרב לשמוע אותו כלל, למעלה מטעם ודעת. הדבר מקביל לאהבתו של היהודי לה' שלמעלה מטעם ודעת — קוצו של יו"ד של הוי': אהבה טבעית נסתרת, שבשבילה היהודי מעדיף לוותר על חייו מלפרוש מה'. לאחר מכן המאמר ממפה את שאר אותיות השם אל הנפש. היו"ד היא חכמה, שנולדה מצמצום; האדם משקף אותה כשהוא מבטל את רצונו שלו, וכך ממשיך את הצמצום המחדש את הבריאה בכל יום. הה"א הראשונה היא כינה: התכונות רחבה, אהבה, שמחה ותשובה עילאה שבתפילה. הוי"ו והה"א האחרונה הן התורה והמצוות שבמעשה, שכללותן בצדקה. למעלה מכל אלה עומדת הוי' הנמשכת מלמעלה, "כי אהב ה' אתכם": זעקתו של בעל התשובה "בכל מאדך" מגלה את מעמקי הנפש הנסתרים, ומשם החטאים נעשים לזכויות והקללה לברכה, עד לשיא ביום הכיפורים.

מבנה

1	מדוע הסירוב לשמוע הוא שבח	11-2
בלעם מייצג את המקטרג המחפש את חטאיהם הממשיים של ישראל. השבח לה' הוא שהוא מסרב לשמוע אותו — לא על ידי הפרכת טענותיו, אלא למעלה מטעם ודעת; הפסוק מזכיר את שם הוי' משום שהארה של הוי' מצויה בכל נשמה יהודית.		
2	קוצו של יו"ד: אהבה שלמעלה מטעם ודעת	11-3
לכל יהודי יש אהבה טבעית נסתרת, שבשבילה היה מוותר על חייו מלפרוש מה': קוצו של יו"ד, ששורשו באור אין סוף שבתוך החכמה שבנפש. כשהיא מתעוררת, היא מביאה ליראת חטא אפילו בנוגע לדברי סופרים, ומעוררת את "לא אבה לשמוע" של ה' עצמו.		
3	היו"ד: חכמה, צמצום וביטול הרצון	11-4-5
החכמה יוצאת מאור אין סוף רק באמצעות צמצום חריף, בדומה לשערה היוצאת מן המוח; בלעדיו לא היו העולמות יכולים להתקיים. החידוש היומי של הבריאה תלוי בצמצום של האדם עצמו — "בטל רצונך" — במחשבה, בדיבור ובמעשה, באמצעות החכמה שבנפש.		
4	הה"א הראשונה: התכונות, אהבה ותשובה בתפילה	11-6-8
הבינה מרחיבה את נקודת החכמה להתכונות בגדולת ה', המביאה אהבה ושמחה ללב. האתערות דלתא שלה היא תשובה עילאה, זעקה מתוך צרה; בתפילה היא מביאה ל"ואהבת את ה' אלקיך" ולבקשה שימשיכו פניו של ה' למטה.		
5	הוי"ו והה"א האחרונה: תורה, מצוות וצדקה	11-9
התורה, שהיא הוי"ו, ממשיכה את אורו של ה' אפילו ב"מדבר" של העולם הזה; המצוות שבמעשה, שהן הה"א האחרונה, מגלות אותו שם. הצדקה, שהיא כללות, מבטאת זאת בכתיבתה: "צדק" נעשה ל"צדקה" כאשר החסד ממלא אותו.		

"כי אהב ה' אלקיך אתכם" מבטא אהבה מלמעלה שהופכת חטאים לזכויות. זעקתו של בעל התשובה "בכל מאדך" מגיעה למדרגת י"ה ולאיסורים, ומגלה את עשרת מעמקי הנסתרים של הנפש ואת הוי' חדשה, שממנה נמשכת הסליחה; מעמק אחד מתגלה בכל אחד מעשרת ימי תשובה, עד יום הכיפורים.

מושגים

תשובה עילאה תשובה עילאה תשובה מלמטה למעלה המגלה את הה"א הראשונה, בינה: זעקה מתוך מצוקת הריחוק מה', המכנסת אליו את הנפש כולה.	קוצו של יו"ד קוצו של יו"ד הנקודה המתנשאת מעל האות הראשונה של הוי'; בנפש, האהבה הטבעית הנסתרת שלמעלה מטעם ודעת, הפונה אל אין סוף.
"בכל מאדך" ובכל מאדך אהבה שלמעלה מיכולת הנפש, המתגלית במיוחד אצל בעלי תשובה; היא מגיעה לשם י"ה ולמעמקי הנפש הנסתרים.	האהבה הטבעית אהבה הטבעית אהבה לה' הטבועה בנפש האלקית, שבשבילה היהודי מוותר על חייו מלפרוש מאחדותו; היא נשארת נסתרת בשל הגוף עד שהיא מתעוררת.
י"ה וי"ה י"ה / וי"ה שני חלקיו של שם הוי': י"ה, מקורם של שס"ה האיסורים, נעלה מו"ה, מקורן של מצוות עשה.	צמצום צמצום העלמת עצמותו של ה' כדי שהחכמה, ובאמצעותה העולמות, יוכלו להתקיים; האדם משקף זאת כשהוא מניח בצד את רצונו שלו.
המעמקים מעמקים השורשים הנסתרים של עשר כוחות הנפש, "עומק החשך", המתגלים באמצעות התשובה; אחד מהם נמשך בכל אחד מעשרת ימי תשובה.	"בטל רצונך" בטל רצונך הצמצום של האדם עצמו: ריסון כל רצון שאינו לה', במחשבה, בדיבור ובמעשה, גם בדברים המותרים.

קטע 1 • 11-2

מדוע הסירוב לשמוע הוא שבח

1 ולא אבה^{1,2,3} הוי' אלהיך לשמוע אל בלעם ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה כו'.

"אך ה' אלקיך לא רצה לשמוע אל בלעם, וה' אלקיך הפך לך את הקללה לברכה" וכו'.

המאמר פותח בפסוק מפרשת כי תצא העוסק בבלעם, הנביא שנשכר כדי לקלל את ישראל: ה' סירב לשמוע לו והפך את הקללה שהתכוון להטיל לברכה. המאמר כולו מסביר מה משמעות הסירוב הזה וכיצד קללה יכולה להפוך לברכה.

להבין מהו הפלא הגדול ועצום מה שלא אבה לשמוע בקול איש בליעל כבלעם הרשע וגם מהו ויהפוך ה' את הקללה לברכה מאחר שלא שמע אל בלעם כלל.

[עלינו] להבין: מהו הפלא הגדול והעצום בכך שלא רצה לשמוע בקולו של אדם שפל כבלעם הרשע? וגם, מה פירוש "ה' הפך את הקללה לברכה", שהרי הוא כלל לא שמע אל בלעם?

אדמו"ר הזקן שואל שתי שאלות. ראשית, מדוע התורה מציגה כפלא גדול את העובדה שה' לא שעה לדברי אדם רשע כבלעם, והרי איש לא היה מצפה ממנו לעשות זאת. שנית, אם ה' כלל לא שמע אל בלעם, כך שהקללה לא חלה מלכתחילה, מה היה עליו "להפוך" לברכה?

הענין הוא שיש מקטרגים שמקטרגים על ישראל שלכך נוטלין שופר ברי"ה [בראש השנה] לערכב הקטגור והוא שמחפש אחר עוונות בני ישראל ומדקדק אחריהם ללמד עליהם חובה

העניין הוא שיש מקטרגים המקטרגים על ישראל, ולכן תוקעים בשופר בראש השנה כדי לערכב את המקטרג. זהו מי שמחפש את חטאי בני ישראל ומדקדק בהם כדי ללמד עליהם חובה.

התשובה מתחילה בהסבר למה בלעם מייצג: את המקטרג למעלה, המחפש את חטאי ישראל ומבסס עליהם טענות נגדם. תוקעים בשופר בראש השנה דווקא כדי לערכב את המקטרג הזה, ומכאן שהאשמותיו הן איום ממשי.

וזהו נק' בחי' בלעם שכך היה דרכו של בלעם ג"כ שהיה מחפש ג"כ למצוא מקום עון לישראל ראש הפעור הנשקפה⁴ ע"פ הישימון וישת אל המדבר פניו⁵ מקומות שהיו עתידים שם ישראל לחטוא כו'

וזהו בחינת בלעם, שכן גם זו הייתה דרכו של בלעם: הוא חיפש מקום שבו ישראל חטאו — ראש הפעור הנשקף על פני הישימון, וכן "וישת אל המדבר פניו" — מקומות שבהם ישראל עתידים היו לחטוא וכו'.

בלעם פעל באותה דרך: הוא חיפש מקומות הקשורים לחטאי ישראל, כדי שלקללתו יהיה על מה להישען. הפסוקים מתארים כיצד הובא אל "ראש הפעור" וכיצד הפנה את פניו "אל המדבר"; אדמו"ר הזקן מפרש שמדובר במקומות שבהם ישראל עתידים היו לחטוא, ולכן היה בסיס ממשי לקטרוג.

וזהו השבח ששיבח הכתוב כי אע"פ [אף על פי] שבא בטענה אעפ"כ [אף על פי כן] ולא אבה הו"י אלהיך לשמוע ופ"י שלא אבה לשמוע אל דבריו כלל

וזהו השבח שהתורה משבחת: אף שהוא בא בטענה, בכל זאת "ה' אלקיך לא רצה לשמוע". פירוש הדבר הוא שלא רצה לשמוע כלל את דבריו;

זו הסיבה שהפסוק נחשב לשבח: טענתו של בלעם לא הייתה חסרת בסיס, ובכל זאת "ה' אלקיך לא רצה לשמוע". אדמו"ר הזקן מדגיש שהכוונה היא שה' כלל לא שמע את דבריו.

ולא שיש להשיב על דבריו תשובה נצחת מטעם ודעת המושג ומובן רק שאין מקבלין ושומעין את דבריו כלל בלי טעם ודעת.

לא מפני שיש תשובה ניצחת לדבריו, המבוססת על טעם ודעת שאפשר להשיג ולהבין, אלא משום שאין מקבלים ואין שומעים את דבריו כלל, בלי טעם ודעת.

סירובו של ה' אינו נובע מטענה מנצחת המפריכה את הקטרוג לפי אמות המידה שלו. הוא פשוט אינו מקבל את הדברים כלל, באופן שלמעלה מטעם ודעת; וה"למעלה מטעם ודעת" הזה נעשה מפתח להבנת המאמר כולו.

2 וכ"כ [וכמו כן] למה ביאר הכתוב ולא אבה הו"י אלהיך כי הו"י הוא אלהיך ממש שבכל נפש מישראל יש בחי' והארה משם⁶ הו"י וכמ"ש

וכך גם, [זהו] הטעם לכך שהכתוב פירט ואמר: "אך הו"י אלקיך לא אבה" — משום שהו"י הוא ממש אלקיך. שהרי בכל נפש מישראל יש בחינה והארה משם הו"י, וכמו שכתוב,

אדמו"ר הזקן מסביר מדוע הפסוק מכנה את הו"י, השם המבטא את ה' כפי שהוא נעלה מכל הבריאה, "אלקיך". הוא "שלך" במלוא מובן המילה, מפני שבכל נשמה יהודית יש בחינה והארה מאותו שם עצמו; לכן סירובו של ה' לשמוע למקטרג נובע מדרגה הנמצאת בתוך היהודי עצמו.

כי חלק⁷ הו"י עמו יעקב חבל נחלתו שהם חלק והארה משם הו"י ממש [ועמ"ש מזה בד"ה ראה אנכי].^{8,9}

"כי חלק הו"י עמו, יעקב חבל נחלתו" — כלומר, הם חלק והארה משם הו"י ממש. [ועיינו במה שנתבאר על כך במאמר המתחיל "ראה אנכי".]

הראיה היא מהפסוק "כי חלק הו"י עמו", שאדמו"ר הזקן מפרש כפשוטו: נשמות ישראל הן חלק משם הו"י עצמו. ההערה שבסוגריים מפנה את הקורא למאמר "ראה אנכי", שבו מבואר עניין זה בהרחבה.

קוצו של יו"ד: אהבה שלמעלה מטעם ודעת

3 וביאור ענין זה הוא כי הנה בכל נפש מישראל יש בחי' אהבה הטבעית המיוסדת ומוטבעת בטבע נפשו האלהית

והביאור בעניין זה הוא שבכל נפש מישראל יש בחינה של אהבה טבעית, המיוסדת ומוטבעת בטבעה של נפשו האלקית:

בכל יהודי יש אהבה טבעית לה', המושרשת בעצם טבעה של הנפש האלקית. אין היא נרכשת באמצעות לימוד או התבוננות; היא חלק ממהותה של הנפש.

שלא להיות נפרד מיחודו¹⁰ ואחדותו ית' ואין אדם עובר עבירה¹¹ אא"כ [אלא אם כן] נכנס בו רוח שטות המטעה אותו לומר שאף על פי כן עודנו ביהדותו כו'

שלא להיות נפרדת מייחודו ואחדותו ית'. ואדם אינו עובר עבירה אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות, המטעה אותו לומר שאף על פי כן הוא עדיין ביהדותו, וכו'.

תוכנה של אהבה זו הוא שהנפש אינה מוכנה להיפרד מייחודו ואחדותו של ה'. חז"ל מלמדים שאדם חוטא רק כאשר נכנסת בו "רוח שטות", ואדמו"ר הזקן מסביר במה מתבטאת אותה שטות: היא משכנעת אותו שגם לאחר החטא הוא עדיין יהודי, עדיין קשור לה', ולכן החטא אינו נראה לו כפוגע בקשר הזה.

אבל ליפרד מיחודו ית' הרי אפי' [אפילו] קל שבקלים מוסר נפשו על ק"ה [קידוש השם] כו' מחמת טבע נפשו נר ה' נשמת אדם¹² כנר הדולק שהשלהבת עולה מאליה כו'

אבל להיפרד מייחודו ית' — הרי אפילו קל שבקלים מוסר את נפשו על קידוש ה', וכו', מכוח טבע נפשו, "נר הו"י נשמת אדם", כמו נר דולק שלהבתו עולה מאליה, וכו',

כאשר הבחירה היא בגלוי בין ה' לבין ניתוק ממנו, כמו במקרה שבו אומרים ליהודי להתכחש לו, אפילו מי שמקפיד פחות על שמירת המצוות מוכן למסור את נפשו על קידוש ה'. הדבר נובע מטבע הנפש, שעליה נאמר במשלי "נר הו"י נשמת אדם": כשלהבת העולה מאליה, הנפש שואפת אל מקורה.

בלי טעם ודעת אלא שהיא מסותרת ומכוסה בלבוש שק הוא הגוף הגשמי וממנו בא הרוח שטות כו'

בלי טעם ודעת, אלא שהיא מוסתרת ומכוסה בלבוש שק, הוא הגוף הגשמי, וממנו באה רוח השטות, וכו'.

הנכונות למסור את הנפש אינה כרוכה בנימוק או בחישוב. אולם בדרך כלל האהבה מוסתרת, מכוסה בגוף הגשמי, שאדמו"ר הזקן מכנה "לבוש שק"; מן הגוף באה רוח השטות.

אבל כשמעורר את האהבה עד שתחפץ לצאת מלבושיה הרי הוא בא לידי יראת חטא שלא לעבור אפי' [אפילו] על דבר קל של ד"ס כי חמורים ד"ס יותר מדי"ת [מדברי תורה]^{13, 14, 15} שלכן נקראו סופרים¹⁶ כי

אבל כאשר הוא מעורר את האהבה עד שהיא חפצה לצאת מלבושיה, הוא מגיע ליראת חטא — שלא לעבור אפילו על דבר קל מדברי סופרים, שכן דברי סופרים חמורים יותר מדברי תורה. משום כך נקראו "סופרים", כי

כאשר אדם מעורר במכוון את האהבה הזאת עד שהיא חפצה לצאת מלבושיה", היא מביאה אותו ליראת חטא, לזהירות שלא לעבור אפילו על איסור קל מדברי סופרים. חז"ל מלמדים שדברי סופרים חמורים יותר מדברי תורה, וכעת אדמו"ר הזקן מסביר מדוע נקראים החכמים "סופרים".

הנה יש בחי' סופר וספר וספור^{17, 18} ספר הוא בחי' תשב"כ [תורה שבכתב] וסופר הוא העושה את הספר היא בחי' תשבע"פ [תורה שבעל פה] א"ח [אשת חיל] עטרת בעלה כו'

הנה יש בחינות של סופר, ספר וסיפור. הספר הוא בחינת תורה שבכתב, והסופר, היוצר את הספר, הוא בחינת תורה שבעל פה: "אשת חיל עטרת בעלה", וכו'.

שלישיית המושגים סופר, ספר וסיפור מזכירה את פתיחת ספר יצירה. במשל של אדמו"ר הזקן, ה"ספר" הוא תורה שבכתב, וה"סופר" היוצר את הספר הוא תורה שבעל פה. תורה שבעל פה היא אפוא "אשת חיל" שהיא "עטרת" בעלה, תורה שבכתב; וזהו הטעם לכך שלדברי סופרים יש משקל רב כל כך.

[ועמ"ש מזה בד"ה ושאתם מים בששון¹⁹ ובד"ה שחורה אני ונאווה]²⁰ ובחי' אהבה זו הוא בחי' קוצו של יו"ד²¹ של שם הו"י

[ועיין במה שנתבאר על כך בד"ה "ושאתם מים בששון" ובד"ה "שחורה אני ונאווה"]. ובחינה זו של אהבה היא בחינת קוצו של יו"ד של שם הו"י;

ההערה שבסוגריים מרובעים מפנה את הקורא לשני מאמרים נוספים העוסקים בנושא. לאחר מכן מזהה אדמו"ר הזקן את האהבה הנסתרת עם קוצו של יו"ד — הנקודה הקטנה שמעל לאות יו"ד, האות הראשונה של שם הו"י.

כי הקוץ שעל היו"ד פונה למעלה ורומז שהוא נמשך למעלה לא"ס ב"ה שהוא למעלה מגדר ההשגה ולית מחשבה תפיסא ביה²² וכולא קמ"י [קמיה]²³ כי אני ה' לא שניתי²⁴ כו'²⁵

כי הקוץ שעל היו"ד פונה כלפי מעלה ורומז לכך שהוא נמשך למעלה, לאין סוף ברוך הוא, שהוא למעלה מגדר ההשגה, ו"לית מחשבה תפיסא ביה", ו"כולא קמיה כלא חשיב"; "כי אני הו"י לא שניתי", וכו'.

מכיוון שקוצו של יו"ד פונה כלפי מעלה, מעבר לאות עצמה, הוא מסמל את הקשר של הנפש עם אין סוף, שלמעלה מכל השגה: "לית מחשבה תפיסא ביה", הכול לפניו "כלא חשיב", והוא אינו משתנה לעולם. לשם מגיעה האהבה הנסתרת.

וכך הוא ענין אהבה זו שהיא בלי טעם ודעת היא מצד השראת אור אי"ס ב"ה ממש המלוכש בחכמה שמחיה את הנפש שהיא למעלה מגדר ההשגה כו'

כך הוא עניינה של אהבה זו, שאינה תלויה בטעם ובדעת: מקורה בהשראת אור אין סוף עצמו, ברוך הוא, המלוכש בחכמה המחיה את הנפש, שהיא למעלה מגדר ההשגה וכו'.

האהבה היא למעלה מן ההיגיון, מפני שאור אין סוף עצמו שורה בה ומלוכש בחכמה שבנפש — הכוח המחיה את הנפש, העומד למעלה מן ההשגה. מאחר ששורשה למעלה מן ההכנה, גם האהבה שהיא מעוררת היא למעלה מן ההכנה.

ולכן היא כשלהבת העולה מאליה ומעצמה כו' רק לפי שהיא מסותרת צריך האדם לעוררה ובאתעדל"ת [ובאתערותא דלתתא] אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] להיות ג"כ ולא אבה לשמוע מבחי'

לכן היא כשלהבת העולה מאליה ובעצמה וכו'; אלא שמכיוון שהיא מוסתרת, על האדם לעורר אותה. ובאתערותא דלתתא באה אתערותא דלעילא, כך שגם מלמעלה תהיה בחינה של "ולא אבה לשמוע", מצד הבחינה

כמו שלהבת העולה מעצמה, כך גם האהבה הזאת מתרוממת כלפי מעלה מכוחה שלה; אולם מכיוון שהיא מוסתרת, על האדם לעורר אותה. כשהוא עושה זאת, אתערותא דלתתא שלו מעוררת אתערותא דלעילא מקבילה: גם ה' פועל למעלה מן הטעם ואינו אבה לשמוע את המקטרג.

שהיא למעלה מן הטעם והדעת [ועיין בשע"ק] [בשערי קדושה] להרח"ו [להרבי חיים ויטאל] ח"ג [חלק ג'] שער²⁶ א' כי קוצו של יו"ד²⁷ כו' ע"ש וע"ש שער ב' ויחידה כו']:²⁸

שהיא למעלה מן הטעם והדעת. [ועיניו בשערי קדושה לרבי חיים ויטאל, חלק ג', שער א': "כי קוצו של יו"ד" וכו', עיינו שם; וכן שם, שער ב': "ויחידה" וכו'].

כך מתבררת התשובה לשאלה הראשונה: סירובו של ה' לשמוע את המקטרג, למעלה מן הטעם, מקביל לאהבתו של היהודי אליו, שגם היא למעלה מן הטעם. אדמו"ר הזקן מוסיף הפניה לשערי קדושה לרבי חיים ויטאל, העוסק בקוצו של יו"ד וביחידה — המדרגה הפנימית ביותר של הנפש.

קטע 3 • 41-5

היו"ד: חכמה, צמצום וביטול הרצון

4 ב וביאור ענין היו"ד של שם הוי' איך הוא בנפש הנה היו"ד הוא בחי' חכמה כח מ"ה [מה] שהיא בחי' הצמצום שאינה אלא בחי' נקודה כו'

2. וביאור עניינה של היו"ד בשם הוי', וכיצד היא בנפש: היו"ד היא בחינת חכמה, כוח מה, שהיא בחינת צמצום, שכן אינה אלא בחינת נקודה וכו'.

החלק השני מסביר כיצד היו"ד של הוי' נמצאת בנפש. היו"ד מייצגת את החכמה, הנקראת כוח מה: נקודת השגה ראשונית, שעדיין אינה מוגדרת. בהיותה נקודה בלבד, היא מבטאת צמצום.

והענין כי הנה נודע שלהיות התהוות בחיי חכמה שהיא ראשית גילוי ההשתלשלות מאור א"ס ב"ה העניין הוא כך: ידוע שכדי שתתהווה בחינת חכמה, שהיא ראשית גילוייה של השתלשלות, מאור אין סוף ברוך הוא, עיקרון מקובל הוא שהחכמה, הגילוי הראשון בכל סדר העולמות, נובעת מאור אין סוף, הנעלה לחלוטין מהשתלשלות זו.

שהוא למעלה מעלה מבחי' וגדר ההשתלשלות הוא ע"י כמה צמצומים וירידת האור בהעלם אחר העלם עד שירדה ונמשכה הארה מועטת ומצומצמת

שהוא נעלה לאין ערוך מבחינתה ומגדרה של ההשתלשלות, הדבר נעשה באמצעות צמצומים רבים וירידת האור בהעלם אחר העלם, עד שירדה ונמשכה הארה מועטת ומצומצמת כדי שתתהווה החכמה, עבר אור אין סוף צמצומים רבים, העלם אחר העלם, עד שנותרה ממנו הארה קלושה ומצומצמת מאוד.

מאד כדמיון הארה היוצאת דרך שערות הראש שצומחין ויונקין מן המוחין שבראש דרך הגולגולת החופפת על המוחין שמעלמת ומסתרת את המוחין עצמן שלא יהיו בגילוי מאוד, בדומה להארה היוצאת דרך שערות הראש, הצומחות וניזונות מהמוח שבראש דרך הגולגולת הסוככת על המוח, המעלימה ומסתירה את המוח עצמו כדי שלא יהיה גלוי,

אדמו"ר הזקן מביא משל: השערות צומחות מכוח חיות שמקורה במוח, אך היא מגיעה אליהן רק דרך הגולגולת. הגולגולת מכסה ומסתירה את המוח, ולכן החיות המגיעה לשערות אינה החיות העצמית של המוח.

כדי שע"י תצמחנה השערות מעצם הגולגולת החופף ומכסה על המוחין והארה ההיא היא מצומצמת מאד עד שאין לה ערך ויחוס עם הארת המוחין עצמן כמו שאין ערך ויחוס לשערות עם המוחין כדי שעל ידי כך יצמחו השערות מעצם הגולגולת הסוככת ומכסה על המוח. והארה זו מצומצמת מאוד, עד שאין לה כל השוואה או יחס להארת המוח עצמו, כשם שאין לשערות כל השוואה או יחס למוח;

הכיסוי של הגולגולת הוא שמאפשר לשערות לצמוח, ובכל זאת החיות שבהן מצומצמת כל כך, שאין לה השוואה לחיות שבמוח; השערות והמוח שייכים לסוגים שונים לחלוטין.

שהרי אפילו אם מגלחין את השערות לא ירגיש כאב במוחין כלל כך ככל המשל הזה ויותר מזה לאין קץ הוא ענין התהוות החכמה²⁹ מלמעלה מן החכמה מאור א"ס ב"ה

שהרי גם אם מגלחים את השערות, אין מרגישים כאב כלל במוח. כך, בדומה למשל זה, ואף לאין קץ יותר מכך, הוא עניין התהוות החכמה ממה שלמעלה מהחכמה, מאור אין סוף ברוך הוא,

ההוכחה היא שגילוח השערות אינו גורם כאב למוח. היחס בין החכמה למקורה שלמעלה ממנה, אור אין סוף, דומה לכך — ואף יותר לאין קץ.

שהוא רם ונשא כו' יותר מהתהוות המדות אהוי"ר [אהבה ויראה] מן החב"ד [החכמה בינה ודעת] שעצמיות החב"ד [החכמה בינה ודעת] הן מלובשות במדות

שהוא רם ונישא וכו', וזאת במידה רבה יותר מאשר בהתהוות המדות, אהבה ויראה, מחב"ד, שכן עצמות החב"ד מלובשת במדות.

הניגוד הוא למדות, אהבה ויראה, המתפתחות מן השכל — חכמה, בינה ודעת: שם עצמות השכל נוכחת במדות שהוא מוליד. הפער בין אור אין סוף הנעלה לבין החכמה גדול הרבה יותר.

אבל התהוות החכמה מאור א"ס ב"ה אין עצמיות אור א"ס ב"ה מלובש בה אלא הארה מועטת ומצומצמת מן העולם

אבל בהתהוות החכמה מאור אין סוף ברוך הוא, עצמות אור אין סוף ברוך הוא אינה מלובשת בה; יש בה רק הארה מועטת ומצומצמת, היוצאת מן העולם,

בהתהוות החכמה עצמות אור אין סוף אינה נוכחת כלל. החכמה מקבלת רק הארה קלושה ומצומצמת, וגם היא יוצאת מן העולם.

דהיינו לאחר ההעלם וההסתר עצמיות אור א"ס [אור אין סוף] ב"ה וכמ"ש ישות חשך סתרו³⁰ שמסתתר בבחי' חשך והעלם להיות גילוי ההארה בבחי' חכמה ראשית גילוי ההשתלשלות וזהו ה' מלך גאות לבש³¹ כו'

כלומר, לאחר ההעלם וההסתר של עצמות אור אין סוף, ברוך הוא. וכמו שכתוב: "ישות חושך סתרו" — הוא מסתתר בבחינת חושך והעלם, כדי שתתגלה הארה בבחינת חכמה, שהיא ראשית גילוי ההשתלשלות. וזהו [פירוש] "הוי' מלך גאות לבש" וכו',

ההארה מופיעה רק לאחר שעצמות אור אין סוף הוסתרה, כמו שאומר הפסוק: "ישות חושך סתרו" — ה' מסתתר כדי שתוכל להופיע הארה מדודה, בבחינת חכמה. "הוי' מלך גאות לבש" אומר אותו הדבר: ה' מתלבש ב"לבוש".

אף תכון תבל כו' שכדי להיות תכון תבל הוצרך להתלבש אור א"ס ב"ה בבחי' לבוש וכסוי שלא יאיר ויתגלה כמו שהוא אלא בבחי' צמצום כו'

"אף תכון תבל" וכו': כדי ש"תכון תבל", היה על אור אין סוף, ברוך הוא, להתלבש בבחינת לבוש וכיסוי, כדי שלא יאיר ויתגלה כפי שהוא, אלא רק בבחינת צמצום וכו'.

הפסוק ממשיך: "אף תכון תבל" — העולם יכול להתקיים רק מפני שאור אין סוף התלבש ואינו מאיר כפי שהוא, אלא רק באמצעות צמצום.

וז"ש [וזהו שכתוב] **בראשית ברא אלקים^{32,33} כו' בראשית בגילוי בחי' ראשית הגילוי היא בחי' חכמה ברא אלקים במדת הצמצום וכמארו"ל** [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] **בתחלה עלה³⁴ במחשבה לברא במדה"ד** [במדת הדין]³⁵ **כו'**

וזהו [פירוש] הכתוב: **"בראשית ברא אלקים" וכו': "בראשית" — בגילוי בחינת ראשית הגילוי, שהיא בחינת חכמה; "ברא אלקים" — במידת הצמצום. וכמאמר חז"ל: "בתחילה עלה במחשבה לברוא במידת הדין" וכו'.**

הפסוק הראשון בתורה מלמד את אותו רעיון. **"בראשית" מציינת את החכמה, שהיא ראשית הגילוי; והעולם נברא על ידי "אלקים", השם הקשור לצמצום ולדין. כך גם מביא רש"י את דברי חז"ל, שה' חשב תחילה לברוא את העולם במידת הדין.**

כי היא הארה מצומצמת כדי להיות ראשית הגילוי בהשתלשלות העולמות כי החכמה ראשית גילוי ההשגה וההבנה באור א"ס ב"ה המתגלה בבחי' בינה

כי היא הארה מצומצמת, כדי שתהיה ראשית הגילוי בהשתלשלות העולמות; שכן חכמה היא ראשית גילוי ההשגה וההבנה של אור אין סוף, ברוך הוא, המתגלה בבחינת בינה,

על החכמה להיות הארה מצומצמת, מפני שהיא נקודת ההתחלה של השתלשלות העולמות. היא הניצוץ הראשון של השגת אור אין סוף, השגה המתפתחת לאחר מכן בבינה.

שהיא ה' עילאה בחי' התפשטות אורך ורוחב כו' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] **וסוכ"ע כו' אלא שבחכמה ההשגה ההיא בבחי' העלם שאינה מאירה ומתגלה**

שהיא ה' עילאה, בחינת התפשטות לאורך ולרוחב וכו' של ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכו'. אלא שבחכמה ההשגה הזאת היא בהעלם, ואינה מאירה ומתגלה,

בינה היא ה' הראשונה שבשם, אות המתפשטת לאורך ולרוחב: ההבנה המפותחת של האופן שבו ה' ממלא את כל העולמות ומקיף את כל העולמות. בחכמה ההשגה הזאת עדיין נסתרת ואינה מתפשטת.

אלא כברק המבריק³⁶ במוח שכלו של אדם עד"מ ובלתי צמצום אור א"ס ב"ה והתלבשותו בבחינת חכמה לא היה יכול להיות התפשטות בחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] **וסוכ"ע שהיו העולמות בטלים במציאות לגמרי והיו אין ואפס ממש**

אלא כברק המבריק במוח שכלו של אדם, על דרך משל. וכלי הצמצום של אור אין סוף, ברוך הוא, והתלבשותו בבחינת חכמה, לא הייתה יכולה להיות התפשטות בחינת ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין; שכן העולמות היו בטלים במציאות לגמרי, והיו אין ואפס ממש.

חכמה היא כמו ברק המבריק במוחו של אדם. בלי הצמצום של אור אין סוף והתלבשותו בחכמה, לא הייתה יכולה להתפשט ההארה הממלאת את העולמות והמקיפה אותם; העולמות היו מתבטלים לגמרי ולא היו קיימים כלל.

כי גם עכשיו אחר שנבראו העולמות הרי קמיי [קמיה] כולא כלא^{37, 38, 39} אלא שהוא כלא בכ"ף הדמיון ולא לא ממש ואף גם זאת אינו אלא קמיי [קמיה] ולא לגבי הנבראים.

כי גם עכשיו, לאחר שנבראו העולמות, הרי לפניו הכול כלא; אלא שזהו "כלא" בכ"ף הדמיון, ולא "לא" ממש. וגם זאת — רק לפניו, ולא ביחס לנבראים.

גם עכשיו, כשהעולמות קיימים, לפני ה' הם כלא, כלומר "כמו לא", כאשר הכ"ף מציינת דמיון: הם דומים לאין, אך אינם אין ממש. וגם זה נכון רק מצד ה'; מצד הנבראים, הם קיימים ממש.

אבל אם היה אור א"ס ב"ה מתגלה כמו שהוא היו בטלים ממש והיו אין ולא ממש

אבל אילו היה אור אין סוף, ברוך הוא, מתגלה כפי שהוא, העולמות היו בטלים ממש והיו אין, ולא ממש.

אילו היה אור אין סוף מתגלה כפי שהוא, העולמות היו חדלים מלהתקיים לגמרי: לא רק "כמו אין", אלא אין ממש.

ולכן אמרוז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] בשעה שקטרגו המלאכים ואמרו מה אנוש⁴⁰ כו' הושיט אצבעו הקטנה ב יניהן ושרפן פי' שהושיט והמשיך גילוי עצמותו ית' יותר מכדי מדה ושיעור המצומצם בהשגת המלאכים מעט מזעיר בחי' אצבעו הקטנה

ולכן אמרו חז"ל, שכאשר קטרגו המלאכים ואמרו: "מה אנוש" וכו', "הושיט אצבעו הקטנה ביניהם ושרפן". פירוש הדבר הוא שהוא המשיך וגילה את עצמותו ית' מעבר למידה ולגבול המצומצמים שביכולת השגת המלאכים — מעט מזעיר, בבחינת "אצבעו הקטנה".

הדברים מסבירים את המסופר בתלמוד: כאשר המלאכים התנגדו לבריאת האדם ואמרו "מה אנוש", ה' "הושיט אצבעו הקטנה ביניהם ושרפן". אדמו"ר הזקן מפרש את "האצבע הקטנה" כגילוי זעיר של עצמות ה', שחורג מעט מן המידה המתאימה להשגת המלאכים; וגם גילוי זה בלבד שרף אותם.

(וע' בפרדס בתחלתו בשם ספר יצירה עשר ספירות בלי מה מספר עשר אצבעות^{41, 42} כו' ובזח"ב [ובזהר חלק ב'] ר"פ יתרו)

(ועיינו בפרדס בתחילתו, בשם ספר יצירה: "עשר ספירות בלי מה, מספר עשר אצבעות" וכו'; ובזהר חלק ב', בתחילת פרשת יתרו.)

הערת הסוגריים מביאה מקורות התומכים בדימוי האצבע: הפרדס מצטט את ספר יצירה, המקביל בין עשר הספירות לעשר האצבעות, והזהר עוסק באצבעות בתחילת פרשת יתרו. מכאן שאצבע היא ביטוי למידה של גילוי אלוקי.

ואזי ושרפן שנשרפו ונתבטלו במציאות לגמרי והיו כלא היו רק הצמצום הוא הגורם התהוות העולמות.

ואז "ושרפן" — הן נשרפו ובטלו מן המציאות לגמרי, והיו כאילו לא היו; ורק הצמצום הוא הגורם להתהוות העולמות.

המלאכים נחשפו לגילוי גדול מכפי שהיו מסוגלים להכיל, נשרפו וחדלו להתקיים. מכאן שרק הצמצום מאפשר לעולמות להתהוות.

והנה תחלת בריאת העולמות היה מפני כי חפץ חסד הוא ⁴³ אך מה שבטובו מחדש ⁴⁴ בכל יום תמיד מעשה בראשית מחדש בכח"י יש מבחי"י חכמה וצמצום בכל יום

והנה, תחילת בריאת העולמות הייתה מפני ש"חפץ חסד הוא". אך העובדה ש"בטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית" — שהוא מחדש אותו בכל יום כהתהוות של יש מבחינת חכמה וצמצום —

הבריאה הראשונה נבעה מרצונו של ה' עצמו להיטיב, בלי התעוררות מצד הנבראים. אך, כפי שנאמר בברכה שלפני קריאת שמע של שחרית, "בטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית": ה' מביא את העולם מחדש לידי מציאות מובחנת בכל יום, באמצעות חכמה וצמצום.

כי בכל יום מתחדשת הארה אחרת [וגם בכל שעה מתחדש צירוף שם הוי' כו'] באתעדל"ת [באתערותא דלתתא] תליא מילתא וצ"ל צמצום והעלם זה גם באתעדל"ת [באתערותא דלתתא] והוא להיות בחי' בטל רצונך ^{45, 46} כו'

מכיוון שבכל יום מתחדשת הארה אחרת [וגם בכל שעה מתחדש צירוף של שם הוי' וכו'], הדבר תלוי באתערותא דלתתא. וגם באתערותא דלתתא צריך להיות צמצום והעלם זה, והיינו בבחינת "בטל רצונך" וכו';

מכיוון שבכל יום מתחדשת הארה אלוקית חדשה, ואף בכל שעה מתחדש צירוף של אותיות הוי', התחדשות זו תלויה ביוזמת האדם, באתערותא דלתתא. לכן על האדם לעשות צמצום משלו, ברוח דברי המשנה: "בטל רצונך מפני רצונו".

דהיינו לצמצם ולכבוש את כל רצונותיו אשר לא לה' המה הן במחשבה רבות מחשבות בלב איש ⁴⁷

כלומר, לצמצם ולכבוש את כל רצונותיו שאינם לה', הן במחשבה — "רבות מחשבות בלב איש",

הצמצום האישי פירושו לרסן ולכבוש כל רצון שאינו לה'. הדבר מתחיל במחשבה: לאדם תכניות רבות משלו, אך רק עצת ה' תקום.

ועצת ה' היא תקום והן בדבור שלא להיו' [להיות] דבורו ורוח פיו כרצונו והן במעש' עוצם עיניו מראות ברע ⁴⁸ ולא תתורו אחרי לבבכם ⁴⁹ כו'

"ועצת ה' היא תקום"; וכן בדיבור — שלא יהיה דיבורו והבל פיו כפי רצונו; וכן במעשה — "עוצם עיניו מראות ברע" ו"לא תתורו אחרי לבבכם" וכו';

הדבר נוגע גם לדיבור — שלא לומר כל מה שרוצים — וגם למעשה, כפי שנאמר "עוצם עיניו מראות ברע" ו"לא תתורו אחרי לבבכם".

בין באיסור בין בהיתר כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] קדש א"ע [את עצמו] ⁵⁰ במותר לך והוא בכל שיעור קומה של אדם להשליך נפשו ורצונו מנגד כו'

בין בדברים האסורים ובין בדברים המותרים, כפי שאמרו חז"ל: "קדש עצמך במותר לך". והדבר מקיף את כל קומת האדם: להשליך מנגד את נפשו ואת רצונו וכו'.

הריסון חל גם על דברים המותרים, בהתאם לדברי חז"ל "קדש עצמך במותר לך". הוא מקיף את האדם כולו, על כל כוחותיו, ומחייב אותו להניח הצדה את עצמו ואת רצונו.

וביטול זה הוא בבחי' חכמה כי בחכמה אתברירו⁵¹ לברר הטוב מהרע ולבטל רצון הרע מפני הטוב בכח החכמה שבנפש

וביטול זה הוא בבחינת חכמה, שכן "בחכמה אתברירו" — לברר את הטוב מן הרע ולבטל את הרצון לרע מפני הטוב, בכוחה של החכמה שבנפש.

ביטול כזה שייך לחכמה, שכן "בחכמה אתברירו": החכמה מבחינה בין טוב לרע, והחכמה שבנפש היא שמאפשרת לאדם להניח את רצונו לרע ולהעדיף את הטוב.

ולכן ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] קדש אי"ע [את עצמו] כו' כי קדש הוא בחכמה⁵² כמו קדש לי כל בכור^{53,54} כו'.^{55,56}

לכן אמרו חז"ל: "קדש את עצמך" וכו', שכן קדושה היא בבחינת חכמה, כמו שנאמר: "קדש לי כל בכור" וכו'. משום כך ניסחו חז"ל זאת כ"קדש את עצמך": הקדושה קשורה לחכמה. הפסוק "קדש לי כל בכור" מלמד על קשר זה, שכן החכמה היא ה"בכור", הראשונה מכל הבחינות.

5 ועיי' בחי' ביטול זה שבאתעדל"ת [שבאתערותא דלתתא] שמבטל ומסלק אי"ע [את עצמו] ורצונו ליבטל אליו ית' אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] להיות ביטול וסילוק עצמיות אור אי"ס ב"ה שלא יאיר ויתגלה

ובאמצעות בחינה זו של ביטול באתערותא דלתתא, שבה האדם מבטל ומסלק את עצמו ואת רצונו, כדי להתבטל אליו יתברך, מתעוררת אתערותא דלעילא: שעצמות אור אין סוף ברוך הוא תתבטל ותסתלק, כך שלא תאיר ולא תתגלה.

כאן מתואר האופן שבו הביטול של האדם פועל. כשהוא מניח בצד את עצמו ואת רצונו לפני ה', אתערותא דלתתא זו מעוררת כנגדה אתערותא דלעילא: עצמות אור אין סוף מסתלקת ומתכסה, כך שאינה מאירה בגלוי.

אלא בבחי' צמצום בהעלם אחר העלם בבחינת ישת חשך סתרו⁵⁷ חשך ולא אור ויהי' [ויהיה] גילוי בחי' יו"ד שהיא חכמה כו' עיי' בחי' יו"ד חכמה שבנפש:

אלא רק בבחינת צמצום, בהעלם אחר העלם, בבחינת "הוא עשה את החושך למסתורו" — חושך ולא אור. ואז תתגלה בחינת היו"ד, שהיא חכמה וכו', באמצעות בחינת היו"ד, החכמה, שבנפש.

אור אין סוף מאיר אז רק באמצעות צמצום, בהעלם אחר העלם: "הוא עשה את החושך למסתורו". דווקא כך מתאפשרת למעלה התגלות היו"ד, החכמה. היו"ד שלמעלה מתגלה באמצעות היו"ד שבנפש, החכמה שבה, המביאה לידי ביטול.

הה"א הראשונה: התבוננות, אהבה ותשובה בתפילה

6 ג וענין הה' של שם הו"י שבנפש הוא כי הנה ה' ראשונה היא בחי' בינה עילאה בחי' התפשטות הה' באורך ורוחב ממכ"ע [ממלא כל עלמין] וסוכ"ע מן צמצום הנקודה כו'

3. עניינה של האות ה' בשם הו"י שבנפש הוא כך: האות ה' הראשונה היא בחינת בינה עילאה, התפשטות האות ה' לאורך ולרוחב — של ממלא כל עלמין וסוכב כל עלמין, מתוך צמצום הנקודה וכו'.

החלק השלישי עוסק באות ה' הראשונה של הו"י, שהיא בינה עילאה. בניגוד לאות י', שהיא נקודה בלבד, האות ה' מתפשטת לאורך ולרוחב: בינה מרחיבה את נקודת החכמה להבנה שלמה של האופן שבו ה' ממלא את כל העולמות וסוכב את כל העולמות.

ובנפש הוא התפשטות והתרחבות ההשגה מן ברק המכריק במוח שהיא בחי' נקודה כו' להיות מרחיב דעתו ובינתו בגדולת א"ס ב"ה איך שהוא ממכ"ע [ממלא כל עלמין] וסוכ"ע בהארה אחת מצומצמת כו'.

ובנפש, זו התפשטות והרחבה של ההשגה מתוך הברק המכריק במוח, שהוא בחינת נקודה וכו': האדם מרחיב את דעתו ואת בינתו בגדולתו של אין סוף ברוך הוא, וכיצד הוא ממלא כל עלמין וסוכב כל עלמין בהארה אחת מצומצמת וכו'.

בנפש, אות ה' זו היא ההתבוננות: לוקחים את הבזק התובנה ומרחיבים אותו, ומרחיבים את הדעת וההבנה בגדולתו של אין סוף. מתבוננים בכך שכל העולמות — אלה שהוא ממלא ואלה שהוא סוכב — נובעים מהארה מצומצמת אחת שלו.

7 ועי"ז יהיה ג"כ ההתפשטות וההתגלות בלב והתלהבות והתלהטות רשפי אש⁵⁸ האהבה וכן שמחת הנפש בה' עושה הוא ע"י התרחבות

ומתוך כך תבוא גם התרחבות והתגלות בלב, ולהבתה והתלקחותה של אהבה כרשפי אש; וכן שמחת הנפש בה', עושה, נובעות מהרחבת ההתבוננות.

התבוננות רחבה במחשבה מביאה להתרחבות ולהתגלות בלב: אהבה לה' בוערת כרשפי אש, ושמחת הנפש בה', עושה. שתיהן נובעות מהרחבת ההתבוננות.

ההתבוננות בלב אם הבנים שמחה⁵⁹ ואתעדל"ת [ואתערותא דלתתא] לגילוי בחי' ה' זו היא בחי' תשובה עילאה ממטה למעלה [וזהו תשובה תשוב⁶⁰ ה'] ויצעקו אל⁶¹ ה' בצר להם

שכלב — "אם הבנים שמחה". והאתערותא דלתתא לגילוי בחינת ה' זו היא בחינת תשובה עילאה, מלמטה למעלה [וזהו "תשובה" — "תשוב ה'"]:" ויצעקו אל ה' בצר להם",

בינה נקראת "אם הבנים שמחה", משום שהיא מולידה את המדות בשמחה. האתערותא דלתתא שמגלה את הה' הזאת היא "תשובה עילאה", שיבה מלמטה למעלה; הוזהר דורש את המילה תשובה כ"תשוב ה'", והדבר מתבטא בזעקה מתוך צרה: "ויצעקו אל ה' בצר להם".

כי הירידה מאור פניו ית' הוא בבחי' צר בבחי' הארה מועטת ומצומצמת וכפרט אם ישים אשם נפשו מכל מעשיו דבוריו ומחשבותיו אשר לא לה'

שהרי הירידה מאור פניו יתברך היא בבחינת "צר" — הארה מועטת ומצומצמת; ובייחוד אם יחשיב את נפשו כאשמה בכל מעשיו, דיבוריו ומחשבותיו שאינם לה',

ה"צר" — גם במשמעות של צמצום — הוא מודעות הנפש לכך שהיא מקבלת רק הארה מצומצמת ומועטה מאור ה'. התחושה מתעצמת כאשר האדם רואה את עצמו כאשם במעשיו, בדיבוריו ובמחשבותיו שלא היו לשם ה'.

המה אשר בהבל בא ובחשך ילך⁶² ואי לזאת ישים אליו לבו ונשמתו אליו יאסוף⁶³ לדבקה בו ית' ממש ורוח אייתי רוח⁶⁴ ואמשיך רוח כו'.

שהרי הוא "בא בהבל והולך בחושך". לכן יפנה אליו את לבו, ויאסוף אליו את רוחו ונשמתו, כדי לדבוק בו יתברך ממש; ו"רוח אייתי רוח ואמשיך רוח" וכו'.

הוא רואה שחיים כאלה "באים בהבל והולכים בחושך", ולכן הוא מפנה את כל לבו, רוחו ונשמתו אל ה', כדי לדבוק בו. העיקרון שבזוהר, "רוח אייתי רוח ואמשיך רוח", פירושו שהרוח שהאדם משפיע מעצמו מושכת אליו בחזרה את רוח ה'.

8 ועד"ז סובב הולך כל ענין התפלה להתבונן בירידת והשתלשלות אור א"ס ב"ה בהארה מועטת ומצומצמת בחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] וסוכ"ע עד שיהללו את שם ה' כו' בחי' שם בלבד וישתבח שמך לעד כו'

בדומה לכך, כל עניינה של התפילה סובב סביב ההתבוננות בירידת אור אין סוף, ברוך הוא, ובהשתלשלותו, כשהוא מאיר בהארה מועטה ומצומצמת — בבחינת ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין — עד ש"יהללו את שם הו"י" וכו', בבחינת שם בלבד, ו"ישתבח שמך לעד" וכו';

התפילה כולה מתנהלת לפי דפוס זה: מתבוננים כיצד אור אין סוף יורד שלב אחר שלב, כהארה קלושה ומצומצמת הממלאת ומקיפה את כל העולמות. בתפילת שחרית מגיעים ל"יהללו את שם הו"י" ו"ישתבח שמך לעד", שכן כל הבריאה נובעת רק מ"שמו" של ה' — הארה בלבד ממנו.

בכדי שע"ז יבא לקיום ואהבת בקי"ש [בקריאת שמע] את⁶⁵ הו"י אלהיך ממש להיות גילוי אור א"ס ב"ה ממש ואותה אנו מבקשים שיהי' [שיהיה] בבחי' גילוי ההתפשטות באורך ורוחב בלב ונפש

כדי שעל ידי כך יבוא לקיום "ואהבת" שבקריאת שמע — "את הו"י אלקיך" ממש, כלומר, שתהיה התגלות של אור אין סוף עצמו, ברוך הוא. ולכך אנו מבקשים: שתהיה בבחינת התפשטות גלויה, באורך וברוחב, בלב ובנפש.

התבוננות זו מוליכה לציווי שבקריאת שמע, "ואהבת את הו"י אלקיך": אהבה לה' עצמו, לאור אין סוף כפי שהוא, ולא להארה בלבד. אנו מבקשים שאהבה זו תתגלה ותתפשט באורך וברוחב, ותמלא את הלב ואת הנפש.

וזוהו והחזירנו בתשובה שלימה לפניך פי' להיות המשכת פניך פנימיותך דהיינו בחי' אור אי"ס ב"ה ממש וכמ"ש יאר ה' פניו כו'.⁶⁶

וזוהו [פירוש] "והחזירנו בתשובה שלמה לפניך": כלומר, שתהיה המשכה של "פניך" — פנימיותך, היינו בחינת אור אין סוף ממש, ברוך הוא; וכמו שכתוב: "יאר ה' פניו וכו'.

זו הבקשה בתפילת העמידה מדי יום, "והחזירנו בתשובה שלמה לפניך": המילה "לפניך" כוללת את המילה "פנים", המרמזת על פנימיות — פנימיותו של ה'. אנו מבקשים שאור אין סוף עצמו יימשך למטה, ככתוב בברכת כהנים: "יאר ה' פניו אליך".

קטע 5 • 91

הוי"ו והה"א האחרונה: תורה, מצוות וצדקה

9 וענין הוי"ה בנפש הוא להיות גילוי ההמשכה בתורה ומצות בקיום המעשה בפו"מ [בפועל ממש] כי התורה היא בחי' וי"ו קול קורא במדבר⁶⁷ פנו דרך ה'

ענין הוי"ו והה"א [הסופית] בנפש הוא גילוי ההמשכה שבתורה ובמצוות, בקיום המעשי בפועל ממש. התורה היא בחינת וי"ו: "קול קורא במדבר: פנו דרך הוי"ו,

לאחר מכן באות שתי האותיות האחרונות של השם, וי"ו והה"א סופית. בנפש הן מבטאות את המשכת אור ה' באמצעות התורה והמצוות, המתממשת במעשים בפועל; התורה היא הוי"ו, אות ההמשכה, והיא "הקול הקורא" שבנבואת ישעיהו.

להיות המשכת קול התורה קורא דרך ה' וגילוי אורו ית' אפי' [אפילו] בבחי' מדבר שהוא העוה"ז שיהי' [שיהיה] בו כן בקדש חזיתך⁶⁸ המשכת קודש עליון [ועמ"ש בד"ה

כלומר, שתהיה המשכת קול התורה, הקורא "דרך הוי"ו, וגילוי אורו ית' אפילו בבחינת "מדבר", שהוא העולם הזה; שגם בו יהיה "כן בקדש חזיתך" — המשכת קודש עליון. [ועיין במה שכתוב במאמר המתחיל

קול התורה קורא "דרך הוי"ו וממשיך את אור ה' אפילו אל ה"מדבר", העולם הזה התחתון, כדי שגם כאן יהיה אפשר לומר: "כן בקודש חזיתך" — המשכת קדושה עליונה למטה. הערה בסוגריים מרובעים מפנה את הקורא למאמר נוסף בנושא.

כי תשמע בקול פ' ראה] והמשכה זו היינו בה' תתאה היא בחי' המעשה והיה מעשה הצדקה⁶⁹ מעשה דייקא וצדקה היא כללות המצות^{70,71} כי

"כי תשמע בקול", פרשת ראה. [והמשכה זו היא בה"א תתאה, שהיא בחינת המעשה: "והיה מעשה הצדקה" — "מעשה" דווקא. והצדקה היא כללות המצוות, כי

ההמשכה מגיעה אל תכליתה בה"א האחרונה, בחינת המעשה. הפסוק אומר "מעשה הצדקה" ומדגיש את המעשה; הצדקה היא הביטוי הכללי של המצוות כולן, כפי שמלמדת הגמרא שהצדקה שקולה כנגד כל המצוות.

כמו שצדקה הוא להחיות רוח שפלים⁷² כו' כך כללות המצות הן להיות המשכת חיות ואור א"ס ב"ה למטה בעולם השפל הגשמי ונגלה כבוד⁷³ ה' למטה כו'

כשם שהצדקה היא "להחיות רוח שפלים" וכו', כך כללות המצוות היא להמשיך חיות ואור אין סוף ברוך הוא למטה, בעולם השפל והגשמי, ו"נגלה כבוד הווי'" למטה וכו'.

כשם שהצדקה "מחיה את רוח השפלים" ונותנת חיים לעניים, כך המצוות כולן ממשיכות למטה, אל העולם הגשמי והשפל, חיות אלוקית ואור אין סוף, כדי ש"כבוד הווי'" יתגלה גם למטה.

והוא בחי' ה' כי צדק מלאה ימינך⁷⁴ שנקי צדק בלא^{75,76} ה' וכשמלאה ימינך התפשטות והמשכות החסד וזוהי בחינת ה"א, כי "צדק מלאה ימינך": היא נקראת "צדק" בלי ה"א; וכאשר "מלאה ימינך", כלומר, כאשר החסד מתפשט ונמשך,

הה"א האחרונה ניכרת גם באיות המילה צדקה. "צדק" נכתב בלי ה"א, והפסוק "צדק מלאה ימינך" מורה מה משלים אותו: הימין מסמלת את החסד המתרחב של ה', והוא ממלא את הצדק.

אזי הוא נקי בתוספת^{77,78} ה' צדקה (ועי' בזהר פ' בחקתי דקיי"ג ע"ב ובפ"י הרמ"ז [הרב משה זכות] שם ובאדר"ז [ובאדר"א זוטא] דרצ"א סע"ב [סוף עמוד ב] ודרצ"ב ע"א).⁷⁹ והנה גילוי זה שבבחי' המעשה הוא ע"י בחי' הווי' שהוא ענין ההמשכה כו':

אז היא נקראת בתוספת ה"א — "צדקה". (ועיין בזהר פרשת בחוקותי, דף קי"ג ע"ב, ובפירוש הרמ"ז שם, ובאדר"א זוטא, דף רצ"א סוף ע"ב ודף רצ"ב ע"א). והנה, גילוי זה שבבחינת המעשה נעשה על ידי בחינת הווי', שעניינה ההמשכה וכו'.

כאשר החסד ממלא את הצדק, מתווספת ה"א והמילה נעשית "צדקה". הקטע בזהר שמביא אדמו"ר הזקן מלמד שהצדקה נותנת לצדק ומתחברת אליו. לאחר מכן הוא מציין שהגילוי שבמעשה נעשה באמצעות הווי', המבטאת את ההמשכה.

קטע 6 • 101-12

הווי' מלמעלה: בעל התשובה והמעמקים

10 ד אך הנה כ"ז [כל זה] הוא ענין בחי' הווי' שבנפש האלקית שיש לה בחי' התלבשות בגוף ונפש הבהמית אבל יש בחי' הווי' הנמשך מלמעלה וזהו כי אהבך⁸⁰ ה' אלקיך.

4. אולם כל זה נוגע לבחינת הווי' שבנפש האלקית, המתלבשת בגוף ובנפש הבהמית. אך יש בחינת הווי' שנמשכת מלמעלה, וזהו [פירוש] "כי אהבך ה' אלקיך".

החלק הרביעי עובר לבחינה אחרת. כל האותיות שתוארו עד כה הן הווי' כפי שהיא בתוך הנפש האלקית, המתלבשת בגוף ובנפש הבהמית ומתגלית בעבודתו של האדם עצמו; אך יש גם הווי' שנמשכת מלמעלה, ועליה רומזות המילים החותמות את הפסוק: "כי אהבך ה' אלקיך".

פ"י אהבך לשון פועל יוצא שהוא הממשיך כך מדת האהבה הבאה מלמעלה שהיא אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] שלפני אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] ומשם ויהפוך ה' לך את הקללה לברכה שזדונות נעשו כזכיות⁸¹ ממש.

פירוש "אהבך" הוא לשון פועל יוצא: שהוא יתברך מכניס כך את מידת האהבה שבאה מלמעלה, והיא אתערותא דלעילא הקודמת לאתערותא דלתתא. וממנה בא "ויהפוך ה' לך את הקללה לברכה": שהזדונות נעשים ממש כזכיות.

אדמו"ר הזקן מפרש את "אהבך" כפועל יוצא: ה' מכניס כך אהבה שבאה מלמעלה. זוהי אתערותא דלעילא הקודמת לאתערותא דלתתא, ואינה תלויה בה; ממנה באה הפיכת הקללה לברכה — הזדונות נעשים באמת כזכיות.

11 וביאור ענין זה הוא כי הנה גדול כח בע"ת [בעלי תשובה] דמשכין ליה בחילא יתיר⁸² כו' והיינו ע"י בחי' ובכל מאדך⁸³ למעלה מכדי שתוכל נפשו שאת הן במס"נ [במסירות נפש] בפו"מ [בפועל ממש] כמעשה דר"א [דרבי אלעזר] ב"ד [בן דורדיא]⁸⁴ כו'

והביאור בענין זה הוא, שגדול כוחם של בעלי תשובה, ש"ממשיכים אותו בכוח גדול יותר" וכו'. הדבר נעשה באמצעות בחינת "בכל מאדך", למעלה ממה שהנפש יכולה לשאת — הן במסירות נפש בפועל ממש, כמו בסיפורו של רבי אלעזר בן דורדיא וכו',

הזוהר אומר שבעלי תשובה, השבים אל ה' לאחר שחטאו, "ממשיכים אותו בכוח גדול יותר". כוחם נובע מ"בכל מאדך" — אהבה שחורגת ממה שהנפש יכולה להכיל, ועשויה להתבטא במסירות נפש בפועל ממש, כמו אצל רבי אלעזר בן דורדיא, שחטא רבות, שב בתשובה ובכה עד שיצאה נפשו.

והן בבחי' ביטול אליו ית' וכלות הנפש בק"ש [בקריאת שמע] וכמ"ש אליך ה' נפשי אשא⁸⁵ וגוי' ובחי' ובכל מדרך הוא המתגלה בבע"ת [בעלי תשובה] יותר מבצדיקים שבצדיקים היא בחי' ובכל נפשך כו'

והן בבחינת ביטול אליו ית' וכלות הנפש בקריאת שמע, ככתוב: "אליך ה' נפשי אשא" וגוי'. בחינת "בכל מאדך" מתגלה אצל בעלי תשובה יותר מאשר אצל הצדיקים הגדולים ביותר, שאצלם זו בחינת "בכל נפשך" וכו'.

הדבר עשוי להתבטא גם בביטול המוחלט של הנפש וב"כלות" הנפש בשעת קריאת שמע, ככתוב: "אליך ה' נפשי אשא". "בכל מאדך" מתגלה אצל בעלי תשובה יותר מאשר אצל הצדיקים השלמים ביותר, שאהבתם היא "בכל נפשך".

והיינו לפי שיתרון האור הוא הבא מתוך החשך⁸⁶ דוקא שע"י הזדונות שישים אשם נפשו איך שבהבל בא⁸⁷ כו' ונגעה בו עד הנפש.

והיינו משום שיתרון האור הוא דווקא כשהוא בא מתוך החושך: באמצעות הזדונות, כשהוא מחזיק את נפשו אשמה, ונוכח כיצד "בהבל בא" וכו', והדבר נוגע בו עד הנפש.

הסיבה היא שהאור יקר במיוחד כשהוא בוקע מתוך החושך. חטאיו הקודמים של בעל התשובה מעוררים בו תחושת אשמה, ואת ההכרה שחיו "בהבל באו"; הכאב מגיע עד עומק נפשו.

אי לזאת יצעק אל ה' בצר לו מאד ותהי' [ותהיה] הצעקה גדולה לאלקים למעלה מכדי שתוכל נפשו שאת וזהו ענין י"ה עם שמי שסי"ה^{88, 89} כו'

לכן יצעק אל ה' מתוך צרתו הגדולה, והצעקה תהיה גדולה לאלקים, למעלה ממה שהנפש יכולה לשאת. וזהו ענין י"ה עם שמי שסי"ה וכו':

מתוך המצוקה הזאת הוא צועק אל ה' בצעקה החורגת מיכולת הנפש. הדבר קשור לדברי הזוהר, שלפיהם שם י"ה יחד עם "שמי" יוצרים את המספר 365, כמניין הלאווין.

שהל"ת [שהלא תעשה] הן בשם י"ה למעלה מבחי' עשה שהן בשם ו"ה וכמ"ש בארץ לא זרועה⁹⁰ שבחי' לא הוא הנזרע כו'

שהרי הלאווין הם בשם י"ה, למעלה מבחינת מצוות עשה, שהן בשם ו"ה. וכמו שכתוב "בארץ לא זרועה" — בחינת "לא" היא הנזרעת וכו',

365 הלאווין שייכים ל"ה, שתי האותיות הראשונות של הוי', שהן למעלה מו"ה, שורש מצוות העשה. דברי ירמיהו "בארץ לא זרועה" רומזים לכך: ה"לא", הלאווין, הוא עצמו הנזרע.

כמ"ש במ"א כי לפי ששם י"ה הוא למעלה משם ו"ה א"א בכח הנפש להמשיך משם בבחי' המשכה שהוא בקיום מ"ע [מצות עשה] רק בשמירת הל"ת [הלא תעשה]

כמו שמבואר במקום אחר: מכיוון ששם י"ה למעלה משם ו"ה, אין בכוח הנפש להמשיך משם בדרך של המשכה, הנעשית בקיום מצוות עשה, אלא רק בשמירת הלאווין,

מכיוון שי"ה למעלה מו"ה, הנפש אינה יכולה להמשיך ממנו באמצעות עשייה חיובית — דרך ההמשכה השייכת למצוות עשה. היא מגיעה לי"ה רק על ידי שמירת הלאווין, כלומר, הימנעות מן האיסור.

שהוא ענין עקירת הרצון מן ההיפך ועיקרה זו שמן ההיפוך תגדל מאד עד שיבא ויגיע לבחי' ובכל מאדך⁹¹ למעלה מכדי שתוכל הנפש שאת.

שעניינה עקירת הרצון מן ההפך; ועיקרה זו מן ההפך תגדל מאוד, עד שיבוא ויגיע לבחינת "בכל מאודך", למעלה ממה שהנפש יכולה לשאת.

שמירת לאו פירושה עקירת הרצון מן ההפך. אצל בעל תשובה, שהכיר את ההפך מקרוב, העקירה נעשית עזה כל כך, עד שהיא מגיעה לבחינת "בכל מאודך", למעלה מיכולת הנפש.

12 והנה עי' נאמר ממעמקים קראתיך⁹² הוי' כי יש יו"ד עמקים שהם כנגד עשר בחינות הנפש ז' מדות וג'

שכליים והעומק שלהן הוא השרש שבכל בחי' שנק' עומקא דחשוכא

על כך נאמר: "ממעמקים קראתיך הוי'". יש עשרה מעמקים, כנגד עשר הבחינות שבנפש: שבע מדות ושלוש בחינות שכליות. העומק של כל אחת מהן הוא השרש שלה, הנקרא "עומקא דחשוכא" — עומק החושך:

כעת דורש אדמו"ר הזקן את הפסוק מתהלים ק"ל: "ממעמקים קראתיך הוי'". המעמקים הם עשרה, כנגד עשר כוחות הנפש — שבעה רגשיים ושלושה שכליים. ה"עומק" של כל כוח הוא השרש הנסתר שלו, המכונה בארמית "עומקא דחשוכא", עומק החושך.

דהיינו בחי' החשך שעדיין לא בא לידי גילוי בנפש שאין בו בחי' התלבשות בגוף ונפש הבהמית הוא מהמדות עליונות הבאות מלמעלה שהן למעלה מכוחות המתגלות בנפש

כלומר, זו בחינת החושך שעדיין לא התגלתה בנפש, ושאין בה התלבשות בגוף ובנפש הבהמית. היא נובעת מהמדות העליונות הבאות מלמעלה, שלמעלה מהכוחות המתגלים בנפש.

"חושך" זה הוא החלק בכל כוח שעדיין לא התגלה בנפש ואינו מתלבש בגוף או בנפש הבהמית. מקורו במדות עליונות הבאות מלמעלה, מעבר לכוחות שהנפש מגלה בגלוי.

רק עי' בחי' ובכל מאדך מתגלה בחי' ממעמקים ומשם קראתיך הוי' להיות התחדשות בחי' הוי' בנפש ולהיות בנפש הוי' זו של בחי' ממעמקים

רק באמצעות בחינת "בכל מאדך" מתגלה בחינת "ממעמקים"; ומשם מתקיים "קראתיך הוי'" — מתחדשת בנפש בחינת הוי', ונעשית בה בחינת הוי' זו שמקורה ב"ממעמקים",

המעמקים מתגלים רק באמצעות "בכל מאדך" — אהבתו של בעל התשובה, החורגת מכל מידה. משם האדם קורא אל ה', ובנפש מתהווה בחינה חדשה של הוי', העולה ממעמקי הנסתרים.

שעדיין לא היתה בגילוי הנפש ועי' ויהפוך ה' את הקללה לברכה⁹³ שמשם נמשך מחילת וסליחת העוונות וזרקתי עליכם מים טהורים⁹⁴ כו' מחיתי כעב פשעיך⁹⁵ כו'

שעדיין לא הייתה גלויה בנפש. ועל ידי כך "ויהפוך ה' את הקללה לברכה": משם נמשכות מחילה וסליחה על העוונות, וכן "וזרקתי עליכם מים טהורים" וגו', "מחיתי כעב פשעיך" וגו'.

הגילוי החדש הזה הוא שהופך את הקללה לברכה: ממנו נמשכות מחילה וסליחה על העוונות, כפי שנאמר "וזרקתי עליכם מים טהורים" ו"מחיתי כעב פשעיך". בכך ניתנת תשובה לשאלה שפתחה את המאמר: הקללה אינה רק מתבטלת, אלא נהפכת לברכה.

ולכן אומרים בעשי"ת [בעשרת ימי תשובה] **מזמור זה ממעמקים שבכל יום ממשיך עומק אי עד שביוהכ"פ**
[שביום הכפורים] לפני הו"י תטהרו לפני הו"י המתגלה בנפש שמשם נמשך להיות תטהרו:⁹⁶

לכן אומרים בעשרת ימי תשובה את המזמור "ממעמקים": בכל יום ממשיכים עומק אחד, עד שביום הכיפורים נאמר
"לפני הו"י תטהרו" — לפני בחינת הו"י המתגלית בנפש, שממנה נמשכת הטהרה:

זו הסיבה שאומרים את מזמור ק"ל בעשרת ימי תשובה: בכל יום ממשיכים אחד מעשרת המעמקים, עד שביום הכיפורים נאמר "לפני הו"י תטהרו". בחינת הו"י שלפניה אנו נטהרים היא זו שמתגלה כעת בנפש, והיא מקור הטהרה.

בעבודה

לעורר את האהבה הנסתרת לה' ולתת לה להגן עליך גם בעניינים קטנים של דברי סופרים. להניח בצד את רצונך שלך במחשבה, בדיבור ובמעשה, גם בדברים המותרים. בתפילה, להרחיב את ההתכוננות בגדולת ה' עד שתהפוך לאהבה ולשמחה, ולהמשיך את אורו לעולם באמצעות התורה, המצוות ובעיקר הצדקה. ולתת לחרטה על העבר להפוך לזעקה "בכל מאדך", המגלה את מעמקי הנפש, וכיחוד בעשרת ימי תשובה.

שאלות לשיחה

1. מדוע המאמר רואה שבח גדול יותר בסירובו של ה', למעלה מטעם ודעת, לשמוע את המקטרג מאשר בהפרכת טענותיו, וכיצד סירוב זה משקף את אהבתו של היהודי עצמו?
2. כיצד משל השערה והמוח מבהיר את הפער בין אור אין סוף לחכמה, ומדוע הפער הזה נחוץ לקיום העולמות?
3. מה פירוש הדבר שהחידוש היומי של הבריאה תלוי באתערותא דלתתא, וכיצד "בטל רצונך" הוא הצמצום של האדם עצמו?
4. מדוע הצדקה היא כללותן של כל המצוות, ומה מסמלת הה"א הנוספת במילה "צדקה"?
5. מדוע "בכל מאדך" מתגלה יותר אצל בעלי תשובה מאשר אצל צדיקים גמורים, וכיצד הוא הופך את הקללה לברכה?

מקורות והפניות

הערות

פסוקה 1

1 ולא אבה

ההערה מפנה להנחה של אדמו"ר האמצעי למאמר הזה, שנדפסה בספר המאמרים תקס"ו, p. 334: תיעוד נוסף של אותו מאמר.

הערת קה"ת

הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי בסה"מ תקס"ו ע' שלד. עוד הגהות באוה"ת ע' תתקצה, שם ע' תתקפא מיוסד על הנחת אדה"א עם הגהות אחרות. שם ע' תתקצה הגהות נוספות.

2 ולא אבה ה"א לשמוע אל בלעם

"אך הווי אלקיך לא רצה לשמוע אל בלעם, והווי אלקיך הפך לך את הקללה לברכה, כי הווי אלקיך אהב אותך." המאמר כולו מסביר פסוק זה; מילות הסיום שלו, "כי אהב אותך", נדונות בפסוקה 10.

Deuteronomy 23:6 דברים כ"ג:

וְלֹא־אָבָה ה' אֱלֹקֶיךָ לְשָׁמֹעַ אֶל־בִּלְעָם וַיַּחֲפֹךְ ה' אֱלֹקֶיךָ לָךְ אֶת־הַקְּלָלָה לְבִרְכָּהּ כִּי אָהָבְךָ ה' אֱלֹקֶיךָ:

Nevertheless the L-RD thy G-d would not hearken unto Balaam; but the L-RD thy G-d turned the curse into a blessing unto thee, because the L-RD thy G-d loved thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים כג, ו. בסה"מ תקס"ו ובאוה"ת יש עוד כמה קושיות.

3 הערת קה"ת מפנה לII Samuel 13:14 למילים האלה.

II Samuel 13:14 שמואל ב י"ג:

וְלֹא אָבָה לְשָׁמֹעַ בְּקוֹלָהּ וַיַּחֲזֵק מִמֶּנָּה וַיַּעֲנֶה וַיִּשְׁכַּב אִתָּהּ: Howbeit he would not hearken unto her voice; but being stronger than she, he forced her, and lay with her

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

4 ראש הפעור הנשקפה

בלק לקח את בלעם אל ראש פעור, הצופה אל השממה, כדי לנסות שוב לקלל את ישראל. אדמו"ר הזקן מונה זאת בין המקומות שבלעם בחר משום שישראל עתידים היו לחטוא בהם.

Numbers 23:28 במדבר כ"ג:כ"ח

וַיִּקַּח בְּלָק אֶת־בִּלְעָם רֹאשׁ הַפְּעוֹר הַנִּשְׁקָף עַל־פְּנֵי הַיְּשִׁימֹן: And Balak took Balaam unto the top of Peor, that looketh down upon the desert

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר כג, כח.

5 וישת אל המדבר פניו

כשראה בלעם שהדבר טוב בעיני הווי לברך את ישראל, הוא לא הלך עוד אחר נחשים כפי שעשה קודם לכן, אלא הפנה את פניו אל המדבר. גם את הדברים האלה מפרש אדמו"ר הזקן כראייתו של בלעם אל מקום שבו ישראל עתידים לחטוא.

Numbers 24:1 במדבר כ"ד:א'

וַיֵּרָא בִלְעָם כִּי טוֹב בְּעֵינֵי ה' לְבָרֵךְ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְלֹא־הָלָךְ כְּפַעַם־כְּפַעַם לְקִרְאָת נחשים וַיִּשֶׁת אֶל־הַמִּדְבָּר פָּנָיו:

And when Balaam saw that it pleased the L-RD to bless Israel, he went not, as at the other times, to meet with enchantments, but he set his face toward the wilderness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר כד, א.

פסוקה 2

6 שבכל נפש מִיִּשְׂרָאֵל יש בחי והארה משם ה'

חלק מן הקטע הזה, העוסק בבחינה ובהארה משם הווי שבכל נשמה יהודית, מצוטט במאמר של הרבי מהר"ש שנדפס בספר המאמרים 5629.

הערת קה"ת

חלק מכאן מובא בסה"מ תרכ"ט (הוצאת תשנ"ב) ע' רצט. וראה גם בספר השיחות תנש"א ע' 799 ואילך.

7 כי חלק ה' עמו

"כי חלק הווי עמו, יעקב חבל נחלתו". אדמו"ר הזקן מפרש את המילה "חלק" כפשוטה: נשמות ישראל הן חלק והארה משם הווי עצמו.

Deuteronomy 32:9 דברים ל"ב:ט'

כִּי חֵלֶק הַבָּרָה ה' עַמּוֹ יַעֲקֹב חֵלֶק נַחֲלָתוֹ:

For the portion of the L-RD is His people, Jacob the lot of His inheritance

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לב, ט.

8 כי הנה בכל נפש מִיִּשְׂרָאֵל . . קוצו של יו"ד

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Or HaTorah.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת שה"ש כרך א ע' קלא.

9 בד"ה ראה אנכי

שם מסביר אדמו"ר הזקן כיצד שם הווי נמצא בכל יהודי: במתן תורה נמשך הווי אל תוך פנימיותו של כל אחד, ולכן הוא "אלקיך" ונקרא בשמך. לאחר מכן הוא מקביל בין אותיות השם לנשמה באופן הדומה למאמר הזה: היו"ד היא חכמה וביטול שלמעלה מן השכל, שבזכותם אפילו רשעים אינם רוצים להיפרד מה'; והה"א העליונה היא בינה, התבוננות רחבה בגדולת ה'.

הערת קה"ת

לעיל יח, א.

פסוקה 3

10 ויחידה

בשער הבא מסביר רבי חיים ויטאל שמדרגות הנשמה נמשכות מן העולמות השונים: חיה מאצילות "ויחידה מאדם קדמון", שהוא קוצו של יו"ד. ההפניה קושרת את האהבה שלמעלה מן השכל ליחידה, המדרגה הגבוהה ביותר בנשמה.

Sha'arei Kedusha, Part 3 2:29 שערי קדושה, חלק ג ב':כ"ט

ואחר כך לוקח רוח אחד מעולם היצירה וגם הוא נחלק לכמה מדרגות על דרך הנוכח לעיל. אך בבחינת כללות כל העולמות נקרא רוח. ועל

דרך זה נשמה מבריא, וחייה מאצילות, ויחידה מא"ק:

Afterwards he obtains a Ru'ach from the world of Formation-Yetzirah, and it too is divided into a number of levels in the same manner mentioned before. Nevertheless, in relation to the aspect of the general worlds, it is called a Ru'ach. The same is likewise so with the Neshamah from the world of Creation-Briyah, as well as with the Chayah from the world of Emanation-Atzilut, and with the Yechidah from Primordial Man-Adam Kadmon.

Shaarei Kedusha (Public Domain) • Gates of Holiness, translated by Rabbi Amiram Markel, 2013 (CC-BY)

11 ואין אדם עובר עברה

התלמוד מלמד שאדם אינו חוטא אלא אם כן נכנסת בו רוח שטות. אדמו"ר הזקן מסביר שהשטות היא האשליה שהאדם נשאר קשור לה גם בשעה שהוא חוטא.

Sotah 3a:4-5 סוטה ג' א:ד-ה'

ר'יש ל'קיש א'מר: א'ין אדם עובר עברה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, ש'נאמר: "איש איש כי תשטה אשתו", "תשטה" כתיב. תנא דבי רבי ישמעאל: מפני מה האמינה תורה עד אחד בסוטה — שרגלים לדבר, שהרי קינא לה, ונסתרה, ועד אחד מעידה שהיא טמאה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סוטה ג, א.

12 נר ה' נשמת אדם

"נר הוי' נשמת אדם, חופש כל חדרי בטן". אדמו"ר הזקן משתמש בדימוי הנר: כמו שלהבת, הנשמה עולה מאליה כלפי מעלה, אל מקורה.

Proverbs 20:27 משלי כ': כ"ז

נר ה' נשמת אדם חפש כל־חדרי־בטן:

The spirit of man is the lamp of the L-RD, searching all the inward parts

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי כ, כז.

13 חמורים ד"ס יותר מד"ת

המשנה קובעת שחמורים דברי סופרים מדברי תורה: מי שאומר שאין מצוות תפילין, ובכך חולק על התורה, פטור; אך מי שאומר שבתפילין יש חמישה בתים, ובכך מוסיף על דברי סופרים, חייב.

Sanhedrin 88b סנהדרין פ"ח ב

הערת קה"ת

שהש"ר א ע"פ כי טובים דודיק (ב). עירובין (כא, ב). וראה סנהדרין פח, ב במשנה. [כ].

14 חמורים ד"ס יותר מד"ת

התלמוד דורש את הפסוק "בני, היזהר בדברי סופרים יותר מדברי תורה", שכן העובר על דברי סופרים חייב מיתה.

Eruvin 21b עירובין כ"א ב

15 חמורים ד"ס יותר מד"ת

על הפסוק "כי טובים דודיק מיין" מלמד המדרש שדברי סופרים חביבים מדברי תורה.

Shir HaShirim Rabbah 1:3 שיר השירים רבה א:ג'

... רבי אליעזר אומר, אם יהיו כל הימים דיו, ואגמים קולמוסין, ושמים וארץ מגלות, וכל בני האדם לכלרים, אין מספיקין לכתוב [דברי תורה שלמדתי], ואני לא חסרתיה אלא כאדם שמטביל וקריתו כמכחול בים. רבי יהושע אומר אם יהיו כל הימים דיו, ואגמים קולמוסין, ושמים וארץ יריעות, וכל בני אדם לכלרין, אין מספיקין לכתוב דברי תורה שלמדתי, ולא חסרתיה רק כאדם שמטביל וקריתו כמכחול בים. רבי עקיבא אומר אני אין בי ...

By the fragrance of your good oils, your name is like "poured oil; therefore, the young women love you" (Song of Songs 1:3). "By the fragrance of your good oils," Rabbi Yanai son of Rabbi Shimon [said]: All the songs that the patriarchs recited before You were fragrances, but we, "your name is like poured oil," like a person who empties from his vessel to the vessel of another. All the mitzvot that the patriarchs performed before You were fragrances, but we, "your name ... is like poured oil," [we have]

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

16 נקראו סופרים

התלמוד אומר שהחכמים הראשונים נקראו סופרים משום שהיו סופרים את כל אותיות התורה. אדמו"ר הזקן מציע פירוש נוסף: הם ה"סופר" שיוצר את ה"ספר", כלומר את התורה שבעל פה.

Kiddushin 30a:11 קידושין ל' א:י"א

לפיכך נקראו ראשונים "סופרים", שהיו סופרים כל האותיות שבתורה, שהיו אומרים: וא"ו ד"גחון" - חציון של אותיות של ספר תורה. "דרש דרש" - חציון של תיבות. "והתגלח" - של פסוקים. "יכרסמנה חזיר מיער" - ע"ז דיער חציון של תהלים. "והוא רחום וקפך עון" - חציו דפסוקים.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

קידושין ל, א.

17 יש בחיי סופר וספר וספור

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה ס"י בתחלתו.

18 סופר וספר וספור

ספר יצירה פותח באמירה שה' ברא את עולמו "בשלושה ספרים: בספר, בספר וסיפור". שלישית הסופר, הספר והסיפור אצל אדמו"ר הזקן מהדהדת את הדברים האלה.

Sefer Yetzirah 1:1 ספר יצירה א':א'

בשלשים ושתים נתיבות פליאות חכמה חקק יה' צבאות אלקי ישראל אלקים חיים ומלך עולם אל שדי רחום וחנון רם וגשא שוכן עד מרום וקדוש שמו וברא את עולמו בשלושה ספרים בספר וספור וספור:

Yah, the L-rd of hosts, the living G-d, King of the Universe, Omnipotent, All-Kind and Merciful, Supreme and Extolled, who is Eternal, Sublime and Most-Holy, ordained (formed) and created the Universe in thirty-two mysterious paths of Sippur (2 wisdom by three Sepharim, namely: 1) S'for 2) which are in Him one and the same 3) Sapher.

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

19 בד"ה ושאתם מים בששון

שם, בהסבר ניסוך המים, מבאר אדמו"ר הזקן את המושגים ספר, סיפור וסופר: תורה שבכתב היא "ספר", בינה; ואילו ה"סופר" הוא חכמה, שורשה של תורה שבעל פה. לכן "דברי סופרים חביבים" יותר מן היין של תורה שבכתב.

הערת קה"ת

לקמן דרושים לסוכות פ, ב.

20 ובד"ה שחורה אני ונאור

שם מסביר אדמו"ר הזקן את "שחורה אני ונאור": ה"שחורות" של הנפש היא דבקותה בה' באמצעות שמירת האיסורים, ובזכותה יתגלה בעתיד האור הסובב כל עלמין, שהנפש יכולה להשיג רק בדרך השלילה, כ"ארץ לא זרועה". בסוגריים שם מקשרים את הפסוק לתורה שבעל פה, בדומה להסבר על דברי סופרים.

Song of Songs 7:1 שיר השירים ז':א'

שׁוֹבֵי שׁוֹבֵי הַשְּׁוֹלְמִית שׁוֹבֵי שׁוֹבֵי מִהַתְּחַזֵּק מִהַתְּחַזֵּק בַּשְּׁוֹלְמִית כְּמַחֲלַת הַמְּחַנְּנִים:

Return, return, O Shulammitte; Return, return, that we may look upon thee. What will ye see in the Shulammitte? As it were a dance of two companies

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

לקמן שה"ש ז, א.

21 בחי קוצו של יוד

מאמר של הרבי הרש"ב משנת 5647 (1887), שאליו מפנה ההערה בעניין קוצו של יו"ד; איננו מתארים את תוכנו.

הערת קה"ת

ראה ד"ה וכל העם רואים תרמ"ז (בסה"מ תרמ"ז-ג) ע' תל. ובספר השיחות תנש"א ע' 800 הערה 43, שיחת ש"פ תצא.

22 ולית מחשבה תפיסא ביה

בתפילת אליהו ("פתח אליהו"), שבהקדמה לתיקוני זוהר: "אתה העליון על כל העליונים, הנסתר מכל הנסתרים; שום מחשבה אינה יכולה להשיג

אותך כלל". אדמו"ר הזקן מצטט זאת לגבי אין סוף, שאליו מכוונת קוצו של יו"ד.

Tikkunei Zohar 17a:10-12 תקוני זוהר י"ז א:י-י"ב

אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא בך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין. וקרינן לון עשר ספירן. לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין. ובהון אתכסיות (נ"א אתכסיא) מבני נשא. ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון. ובגין דאנת מלגאו. כל מאן דאפריש חד מן חבריה מאלין עשר. אתחשיב ליה כאלו אפריש בך.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

23 כולא קמי' כלא חשיב

בדרשתו על יראת ה' אומר הזוהר שהוא גדול ושולט על הכול, "והכול לפניו נחשב לאין". אדמו"ר הזקן משתמש בדברים כדי לתאר את אין סוף, שלמעלה מכל השגה.

Zohar I, 11b זח"א י"א, ב

הערת קה"ת

זח"א י"א, ב.

24 אני ה' לא שנית

"כי אני הוי' לא שנית". עצמותו של ה', שאינה משתנה ונמצאת למעלה מכל העולמות, היא שאליה מכוונת קוצו של יו"ד.

Malachi 3:6 מלאכי ג':ו'

כי אֲנִי ה' לא שְׁנִיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לא כְּלִיתֶם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not consumed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלאכי ג, ו.

25 ולית מחי תפיסא ביי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה (פתח אלי').

26 בשע"ק להרח"ו ח"ג שער א'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה לקמן שה"ש מ, ד.

27 כי קוצו של יו"ד

רבי חיים ויטאל כותב שחמשת העולמות נקראים הוי' אחד, "כי קוצו של יו"ד הוא אדם קדמון", הי"ד היא אצילות, הה"א הראשונה היא בריאה, הוי"ו היא יצירה והה"א האחרונה היא עשיה. אדמו"ר הזקן מצטט זאת, בלשונו שלו, לגבי קוצו של יו"ד.

Sha'arei Kedusha, Part 3 1:6 שערי קדושה, חלק ג א':ו'

והאציל חמשה עולמות, זה נשמה לזה וזה לזה, והן, אדם הקדמון הנזכר בספר התקונים (בתקון י"ט ובריש תיקון ע' ובכמה מקומות) ובלשון הגאונים נקרא צחצחות, השני עולם האצילות, השלישי עולם הבריאה, הרביעי עולם היצירה, החמישי עולם העשיה. ואלו החמשה עולמות נקראו הוי"ה אחת, כי קוצו של יו"ד הוא א"ק [אדם קדמון], והיו"ד אצילות, וה"א ראשונה בריאה והוא"ו יצירה, וה"א אחרונה עשיה.

מציין הצמח צדק שמלך הקדוש, בתחילת פרשת וארא (22b), מבאר זאת באותו אופן.

הערת קה"ת

"דרייל דבחי בראשית הוא חכמה הנקי ראשית הגילוי נברא ע"י שם אלקים שהוא בחי צמצום כו', וכן פי המק"מ ר"פ וארא דכ"ב ע"ב וז"ל בראשית שהוא מלי ברא אותה אלקים כו' — אוה"ת תולדות כרך ד תתיג, ב.

33 בראשית ברא אלקים

"בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ". אדמו"ר הזקן מפרש את "בראשית" כחכמה, ראשית הגילוי, שנבראה באמצעות אלקים, שם הצמצום.

Genesis 1:1 בראשית א:א

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:

.In the beginning G-d created the heaven and the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

34 בתחלה עלה במח' לברא במדה"ר

הערת קה"ת מפנה לזohar I, 120b למילים האלה.

Zohar I, 120b זח"א קכ, ב

הערת קה"ת

רש"י ריש בראשית. וראה ב"ר ספ"ב. וראה ג"כ זח"א קכ, ב. ובניצוצי זהר שם.

35 בתחלה עלה במחשבה לברא במדה"ד

רש"י מסביר שהפסוק אומר "אלקים ברא" ולא בשם הוי", מפני שבתחילה עלה במחשבתו של ה' לברוא את העולם במידת הדין; כשראה שהעולם אינו יכול להתקיים כך, שיתף עמה את מידת הרחמים. גם הערת קה"ת מביאה את המדרש, בראשית רבה 12:15, שבו אומר ה' שהעולם לא יכול היה לעמוד במידת הדין בלבד.

Rashi on Genesis 1:1:3 רש"י על בראשית א:א:ג

ברא אלקים ולא נאמר ברא ה', שבתחלה עלה במחשבה לבראתו במדת הדין. ראה שאין העולם מתקיים, הקדים מדת רחמים ושתפה למח' ד', והיינו דכתיב ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים:

ברא אלהים GOD [AS JUDGE] CREATED — It does not state 'ברא The L-rd (the Merciful One) created, because at first G-d "intended to create it (the world) to be placed under the attribute (rule) of strict justice, but He realised that the world could not thus endure and therefore gave precedence to Divine Mercy allying it with Divine Justice. It is to this that what is written in (Genesis 2:4) alludes — "In the day that the L-rd G-d made earth and heaven

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman, 1929-1934 (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman, 1929-1934 (Public Domain)

36 כברק המבריק

שם מתאר אדמו"ר הזקן בחינה מקיפה (מקיף) כ"כמו ברק שמבריק" במחשבה ובהשגה, שאינו נתפס ונקלט בתוך ההשגה עצמה: זהו אותו דימוי שבו משתמש המאמר ביחס לחכמה.

הערת קה"ת

ע' לעיל בד"ה אז ישיר ישראל (סב, ג) וש"נ [כ].

37 קמי כולא כלא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

He emanated five worlds, one world being the soul for the next, and the next world being the soul for the next. These are: Primordial Man-Adam Kadmon, as mentioned in Sefer Tikkunim, which in the nomenclature of the Ge'onim is called, "Exceedingly Brilliant-Tzachtzechoot." The second is the world of Emanation-Atzilut. The third is the world of Creation-Briyah. The fourth is the world of Formation-Yetzirah. The fifth is the world of Action-Asiyah. These five worlds are considered as One Being-Havayah Achat ... is (י) For, the thorn of the letter Yod

Shaarei Kedusha (Public Domain) • Gates of Holiness, translated by Rabbi Amiram Markel, 2013 (CC-BY)

28 א"ח עט"ב

"אשת חיל עטרת בעלה". כאן אשת החיל היא התורה שבעל פה, העטרה של התורה שבכתב.

Proverbs 12:4 משלי י"ב:ד

הערת קה"ת

משלי יב, ד.

פסקה 4

29 התהוות החכמה מלמלעה מן החכמה

ההערה מפנה לאור התורה לפרשת קרח בעניין התהוות החכמה ממה שלמעלה מהחכמה; אין כאן תיאור של תוכן הדברים.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת קרח ע' תשכא.

30 ישת חשך סתרו

"הוא שם חושך סתרו, סביבותיו סוכות". אדמו"ר הזקן קורא זאת כהסתרת עצמותו של ה', כדי שיוכל להופיע הגילוי המדוד של חכמה.

Psalms 18:12 תהילים י"ח:י"ב

יִשְׁתַּחֲשֶׁה סִתְרוֹ סְבִיבוֹתָיו סָכָתוֹ הַשְׁכֹּתָיִם עֲבֵי שְׁחָקִים:

He made darkness His hiding-place, His pavilion round about Him; darkness of waters, thick clouds of the skies

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים יח, יב.

31 ה' מלך גאות לבש

"הוי מלך, גאות לבש... אף תיכון תבל כל תמוט". אדמו"ר הזקן מפרש את "הלבוש" כהסתרת העצמי של ה', המאפשר לעולם להתקיים.

Psalms 93:1 תהילים צ"ג:א

ה' מֶלֶךְ גָּאוֹת לָבַשׁ לְבַשׁ ה' עֹז הַתְּאֵזָר אֲרִי־תְכוֹן תָּבַל כָּל־תִּמּוֹט:

The L-RD reigneth; He is clothed in majesty; The L-RD is clothed, He hath girded Himself with strength; Yea, the world is established, that it cannot be moved

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צג, א.

32 וז"ש בראשית ברא אלקים

ההערה מביאה את דברי הצמח צדק שם: בחינת בראשית היא חכמה, הנקראת ראשית הגילוי, ונבראה באמצעות שם אלקים, שהוא צמצום; עוד

דניאל (ד, לב). ועי' זח"א (יא, ב). [כ].

38 קמ"י כולא כלא

"וכל יושבי תבל לנגדו כאין". הביטוי בוהר "הכול לפניו נחשב כאין" מצטט פסוק זה.

Daniel 4:32 דניאל ד':ל"ב

וְכָל-אֲדָמָה (דארי) אֶרֶץ כְּלָה תִּשְׁכַּיִן וּכְמִצְרַיִם עֶבֶד בְּחֵיל שְׁמִיָּא וְדִירִי אֶרֶץ וְלֹא אִתִּי דִּי־מִתָּא בִידָה וְיִאמֶר לָהּ מָה עֲבָדָתָ:

And all the inhabitants of the earth are reputed as nothing;
And He doeth according to His will in the host of heaven,
And among the inhabitants of the earth; And none can stay
?His hand, Or say unto Him: What doest Thou

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

39 קמ"י כולא כלא

הוהר אומר שלפני ה' "הכול נחשב כאין", ומצטט את דניאל. אדמו"ר הוקן מדגיש את המילה "כ": העולמות הם כמו אין לפני ה', ולא אין ממש.

Zohar, Introduction 20:188-22:199 ספר הוהר, הקדמה כ':קפ"ח-כ"ב:קצ"ט

40 בשעה שקטרגו המלאכים ואמרו מה אנוש

כאשר ביקש ה' לברוא את האדם, קבוצה של מלאכים משרתים התנגדה ושאלה: "מה אנוש כי תוכרנו?" והוא הושיט ביניהם את אצבעו הקטנה ושרף אותם. אדמו"ר הוקן מפרש את האצבע הקטנה כתוספת זעירה של גילוי אלוהי מעבר למידה שלהם.

Sanhedrin 38b:4 סנהדרין ל"ח ב:ד'

(שְׁעָה, פִּסְפֹּס, אֶרֶמִי - סִימָן). אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: בְּשַׁעָה שֶׁבָקַשׁ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבְרֹאוֹת אֶת הָאָדָם, בָּרָא כֵת אַחַת שֶׁל מַלְאָכֵי הַשָּׁרָת. אָמַר לָהֶם: רְצוֹנְכֶם נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצִלְמֵנוּ? אָמְרוּ לְפָנָיו: רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מָה מַעֲשִׂיו? אָמַר לָהֶם: כֵּן וְכֵן מַעֲשִׂיו.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סנהדרין לח, ב. וראה לעיל פ' אמור לו, א.

41 עשר ספירות בלי מה מספר עשר אצבעות

בתחילת פרדס רימונים מובא ציטוט מספר יצירה: "עשר ספירות בלי מה, כמספר עשר אצבעות, חמש כנגד חמש". אדמו"ר הוקן מביא זאת כדי להראות שהאצבעות מייצגות את הספירות, את מדותיו המדודות של ה'.

Pardes Rimmonim 1:4-5 פרדס רימונים א':ד-ה'

... אחרי אשר נסענו מהר ה' הר גבוה ותלול המשנה הקודמת ובה הכרחנו הסכמת המקובלים היות הספירות י' ולא יותר. נלך אל הר המור המשנה השניה אליה ואם היא רביעית לראש הפרק. וז"ל עשר ספירות בלי מה. עשר ולא תשע. עשר ולא אחד עשר. הן בחכמה, וחכם בבינה. בחון בהם וחקור מהם ודע וחשוב מהם והעמד דבר על בוריו והשב יוצר על מכונו עכ"ל. הסכמנו שלא לעורר על המשנה הזאת כלל להיות דבריה מעצמם בלתי מסודרים והמקרא אומר דורשני ואין שטחיותה סובל פ"י כלל עד שבו נשא ונתן. ונכתוב את ...

Pardes Rimmonim (Public Domain)

42 עשר אצבעות

בתחילת פרשת יתרו מדבר הוהר על סוד הרמת האצבעות, שאפשר להרימן רק בתפילה, בתחנונים ובברכה, ועל עשר כוחות שלטוניים

הניצבים מעל האצבעות המורמות. אדמו"ר הוקן מצטט זאת כדי להציג את האצבעות כדימוי למדות האלוהיות.

Zohar, Yitro 1:1-8 ספר הוהר, יתרו א':א-ח'

NOW JETHRO, THE PRIEST OF MIDIAN, MOSES' FATHER-IN-LAW, HEARD OF ALL THAT GOD HAD DONE FOR MOSES AND FOR ISRAEL. R. Hezekiah opened here with a discourse on the verse: And Aaron lifted up his hand¹ So the k'tib. toward the people and blessed them (Lev. 9, 22). "The use of the word "hand" here", he said, "in the singular indicates that he meant to lift up his right hand above his left; and this for a certain esoteric reason. We find, namely, in ... the book of King Solomon, that he who

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

43 כי חפץ חסד הוא

"מי א"ל כמוך, נושא עוון... כי חפץ חסד הוא". אדמו"ר הוקן משתמש בפסוק כדי להסביר שהבריה הראשונה נבעה מרצונו של ה' עצמו לעשות חסד, בלי שהתעורר לכך אדם כלשהו.

Micah 7:18 מיכה ז':י"ח

מִי־אֵל כְּמוֹךָ נֹשֵׂא עֲוֹן וְעֹבֵר עַל־פֶּשַׁע לְשֹׂאֲרֵית נִחַלְתּוֹ לֹא־תִחַזֵּק לְעַד אָפוּ כִי־חִפֵּץ חֶסֶד הוּא:

Who is a G-d like unto Thee, that pardoneth the iniquity, And passeth by the transgression of the remnant of His heritage? He retaineth not His anger for ever, Because He delighteth . . . in mercy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מיכה ז, יח.

44 שבטובו מחדש בכי"ת

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכת יוצר.

45 בטל רצונך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ב, ד.

46 בטל רצונך

"בטל רצונך מפני רצונו, כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך". אדמו"ר הוקן מציג זאת כהקבלה האנושית לצמצום האלוהי.

Pirkei Avot 2:4 משנה אבות ב:ד'

הוא ה"ה אומר, עשה רצונו כרצונך, כְּדִי שִׁיעֲשֶׂה רְצוֹנְךָ כְּרְצוֹנוֹ. בְּטֵל רְצוֹנְךָ מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ, כְּדִי שִׁיבְטֵל רְצוֹן אֲחֵרִים מִפְּנֵי רְצוֹנְךָ. הִלֵּל אוֹמֵר, אַל תִּפְרֹשׁ מִן הַצְּבוּר, וְאַל תִּאֱמָן בְּעֶצְמְךָ עַד יוֹם מוֹתְךָ, וְאַל תִּדְּיוֹן אֶת חֲבֵרְךָ עַד שֶׁתִּגְיַע לְמִקְוָמוֹ, וְאַל תִּאֲמַר דְּכָר שְׂאִי אֶפְשָׁר לְשִׁמְעַי, שְׁסוּפוּ לְהִשְׁמַע. וְאַל תִּאֲמַר לְכִשְׁאֲפִנָּה אֲשֶׁנָּה, שְׂמָא לֹא תִפְגָּה:

He used to say: do His will as though it were your will, so that He will do your will as though it were His. Set aside your will in the face of His will, so that he may set aside the will of others for the sake of your will. Hillel said: do not separate yourself from the community, Do not trust in yourself until the day of your death, Do not judge your fellow man until

of piety), you are forbidden to permit to yourselves in their presence.

Vocalized Edition (CC0) • Sifrei by Rabbi Shraga Silverstein (CC-BY)

51 בחכמה אתברירו

הזהר מתאר כיצד בתוך המחשבה העליונה הופרדה הפסולת והיתר זוכר. הערת קה"ת מפנה לשם בעניין העיקרון שלפיו הבירור, ההפרדה בין טוב לרע, נעשה באמצעות חכמה.

Zohar II, 254b זח"ב רנד, ב

הערת קה"ת

ראה זח"ב רנד, ב.

52 קדש הוא בחכמה

מילון למונחים בקבלה; ההערה מפנה לערך "קדש", העוסק בויהוי הקדושה עם החכמה.

הערת קה"ת

מא"א בערכו.

53 להיות בטל רצונך . כל בכור

ההערה מפנה לקטע זה באור התורה לפרשת יתרו. באותו עמוד, המצוטט בהערה על "קדש לי כל בכור", נדרשות אותיות "בכור" כנגד שלוש הבחינות נפש, רוח ונשמה, שהן מעשה, דיבור ומחשבה: שלושת התחומים שבהם על האדם לבטל את רצונו.

הערת קה"ת

אוה"ת יתרו ע' תתט.

54 קדש לי כל בכור

"קדש לי כל בכור ... לי הוא". אדמו"ר הזקן משתמש בפסוק כדי לקשר בין קדושה לחכמה, ה"בכור" של כל המדרגות.

Exodus 13:2 שמות י"ג:ב'

קדש־לי כל־בכור פֶּטֶר כָּל־רִחֵם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶדֶם וּבְכַהֲנָה לִי הוּא:

Sanctify unto Me all the first-born, whatsoever opens the' womb among the children of Israel, both of man and of 'beast, it is Mine

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יג, ב. ראה לעיל פי' בלק עה, ב. ובאוה"ת פי' יתרו ע' תתט "פי' הבכור הב' יחידות הכף עשיריות הריש מאות היינו ג' בחי' נר"ג שהם מעשה ודיבור ומחשבה" ע"ש. וראה גם בד"ה ואתם תהיו לי תר"ס ע' קנד ושם מציין ללקיטת פי' בלק עה, ב.

55 וצ"ל בחי' צמצום והעלם . . בטל רצונך

ההערה אומרת שקטע זה, העוסק בצמצום שעל האדם לעשות באמצעות "בטל רצונך", מובא באור התורה לפרשת בשלח, שבו מצוינים גם כמה מקומות מקבילים בתורה אור ובלקוטי תורה.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת בשלח כרך ח ע' ב'תתקע, וע"ש שמציין לכמה מקומות לתו"א ולקו"ת.

56 קדש את עצמך במותר לך

הגמרא מסבירה את "איסור קדושה" באמצעות העיקרון "קדש עצמך במותר לך". אדמו"ר הזקן מיישם זאת בריסון אפילו של רצונות מותרים.

Yevamot 20a:15 יבמות כ"א:ט"ו

איסור קדושה — שְׁנִיּוֹת מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְאֲמָאֵי קָרִי לָקָה אִיסוּר קְדוּשָׁה? אָמַר אֲבִי: כָּל הַמְּקִיִּים דְּבָרֵי חֻקִּים נִקְרָא קְדוּשָׁה. אָמַר לָקָה

you have reached his place. Do not say something that can- ... not be

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

47 רבות מחשבות בלב איש

"רבות מחשבות בלב איש, ועצת הוי' היא תקום". הפסוק מדגים את צמצום המחשבה: הנחת התוכניות האישיות בצד לטובת תוכניותיו של ה'.

Proverbs 19:21 משלי י"ט:כ"א

רבות מַחְשְׁבוֹת בְּלִב־אִישׁ וְעֵצַת ה' הִיא תְקוּם:

There are many devices in a man's heart; But the counsel of the L-RD, that shall stand

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי יט, כא.

48 עוצם עיניו מראות ברע

ישעיהו מתאר את מי שישכון במרומים כמי ש"עוצם עיניו מראות ברע". הפסוק מדגים את צמצום המעשה.

Isaiah 33:15 ישעיהו ל"ג:ט"ו

הַלֵךְ צְדָקוֹת וְדַבֵּר מִיִּשְׁרִים מֵאֵס כְּבָצַע מַעֲשָׂקוֹת נָעַר כַּפּוֹ מִתְמָךְ בַּשָּׂחַד אִטֵּם אָזְנוֹ מִשְׁמַע דְּמִים וְעֵצָם עֵינָיו מִרְאוֹת בָּרָע:

He that walketh righteously, and speaketh uprightly; He that despiseth the gain of oppressions, That shaketh his hands from holding of bribes, That stoppeth his ears from hearing ;of blood, And shutteth his eyes from looking upon evil

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י לג, טו.

49 ולא תתורו אחרי לבבכם

מפרשת ציצית: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם". גם פסוק זה מדגים ריסון של הרצונות כמעשה.

Numbers 15:39 במדבר ט"ו:ל"ט

וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת ה' וְעִשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִתְּרוּ אַחֲרָי לִבְכָּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אֲתֶם זִנִּים אַחֲרֵיהֶם:

And it shall be unto you for a fringe, that ye may look upon it, and remember all the commandments of the L-RD, and do them; and that ye go not about after your own heart and ;your own eyes, after which ye use to go astray

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר טו, לט.

50 קדש א"ע

על הפסוק "כי עם קדוש אתה להוי' אלקיך" מלמד הספרי: "קדש עצמך"; במקום שאחרים מתייחסים לדבר מותר כאילו הוא אסור, אל לך להתייחס אליו כהיתר בפניהם. הערת קה"ת מצטטת זאת יחד עם הגמרא, כדי להדגיש את הקריאה לקדושה גם בדברים המותרים.

Sifrei Devarim 104:7 ספרי דברים ק"ד:ז

כִּי עַם קְדוֹשׁ אַתָּה לַה' אֱלֹהֶיךָ - קְדֹשׁ אֶת עַצְמְךָ. דְּבָרִים הַמֻּתָּרִים וְאַחֲרֵים נִהְגוּ בָהֶם אִסוּר - אִי אַתָּה רֹשִׁי לְנַהֵג הֵתֵר בִּפְנֵיהֶם.

for a holy people are you to the L-rd your G-d": Sanctify" yourself with what is permitted to you, viz.: That which is permitted and others forbid to themselves (as a special act

61 ויצעקו אל ה' בצר להם

"ויצעקו אל ה' בצר להם, ומצוקותיהם יצילם". אדמו"ר הזקן מפרש את הצרה כחלק המצומצם והצר של אור ה' שמאיר בנשמה.

Psalms 107:6 תהילים ק"ז:

וַיִּצְעֲקוּ אֵלֵי-ה' בְּצָר לָהֶם מִמִּצְוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם:

Then they cried unto the L-RD in their trouble, And He delivered them out of their distresses

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהילים קז, ו.

62 בהבל בא ובחשך ילך

"כי בא בהבל וילך בחושך, ובחושך שמו יכוסה". כאן הפסוק מתאר חיים שהאדם מעביר במעשים שאינם לשם ה'.

Ecclesiastes 6:4 קהלת ו:ד

כִּי-בִהְבֵּל בָּא וּבְחָשֶׁךְ יֵלֵךְ וּבְחָשֶׁךְ שְׁמוֹ יִכָּסֶה:

for it cometh in vanity, and departeth in darkness, and the name thereof is covered with darkness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ו, ד.

63 ישים אליו לבו ונשמתו אליו יאסוף

"אם ישים אליו לבו, רוחו ונשמתו אליו יאסוף". אדמו"ר הזקן מפרש זאת על כעל התשובה, שמכוון את לבו אל ה' ואוסף אליו את כל רוחו ונשמתו.

Job 34:14 איוב ל"ד:י"ד

אִם-יָשִׁים אֱלֹהֵי לְבוֹ וְנִשְׁמָתוֹ אֵלָיו יֵאָסֵף:

If He set His heart upon man, If He gather unto Himself his spirit and his breath

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב לד, יד.

64 ורוח אייתי רוח

בפרשת תרומה מלמד הזוהר שהכול תלוי ברצון: "רוח מושכת רוח ומביאה רוח", והפסוק באיוב משמש לכך אסמכתא. שפיכת רוחו של האדם אל ה' מושכת אליו את רוחו של ה'.

Zohar II, 162b זח"ב קסב, ב

הערת קה"ת

ראה זח"ב קסב, ב. ע"ל (כה, ב). וש"נ. [כ].

פסקה 8

65 ואהבת בק"ש את הוי' אלהיך

"ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך". ההתבוננות בתפילה מביאה את האדם לקיים פסוק זה שבקריאת שמע.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה

וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

רְבָא: וְכָל שְׂאִינוּ מְקַיִים דְּבְרֵי חֲכָמִים, קְדוּשָׁה הוּא דְּלֹא מִיקְרִי, רְשָׁע נָמִי לֹא מִיקְרִי! אֲלֵא אָמַר רְבָא: קְדוּשָׁה עֲצָמָהּ בְּמוֹתָר לָהּ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יבמות כ, א. ספרי פ' ראה יד, כא. נתבאר בלקו"ש ח"י"ט ע' 403. ובליקוט פירושים ומ"מ — חסידים לאגה"ת פ"ד. וראה גם ד"ה ואתם תהיו לי תר"ם ע' קנג. וקונטרס ומעייין.

פסקה 5

57 ישת חשך סתרו

"הוא עשה את החושך למקום מחבואו". כאן מתואר ההסתר האלוהי הנמשך בעקבות הביטול העצמי של האדם.

Psalms 18:12 תהילים י"ח:י"ב

יִשְׁתַּחֲשֶׁךְ סִתְרוֹ סְבִיבוֹתָיו וְכָתוּ חֲשָׁכֹתַיִם עָבִי שְׁחָקִים:

He made darkness His hiding-place, His pavilion round about Him; darkness of waters, thick clouds of the skies

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 7

58 רשפי אש

"כי עזה כמות אהבה... רשפיה רשפי אש, שלהבתיח". דברי אדמו"ר הזקן על "רשפי אש של אהבה" מבוססים על מילות הפסוק הזה.

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח:ו

שִׁימֵינִי כַחֲתָם עַל-לִבִּי כַחֲתָם עַל-רֹעֵה כִּי-עֲזָה כְּמוֹת אֶהְבֶּה קֶשֶׁה כְּשֹׁאוֹל קִנְאָה רִשְׁפִּיהָ רִשְׁפֵּי אֵשׁ שְׁלֹהֲבֶתֶיהָ:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm; For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave; The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

59 אם הבנים שמחה

"מושיב עקרת הבית, אם הבנים שמחה". בינה היא ה"אם", והמדות שנוולדות מתוך ההתבוננות הן ה"בנים" שלה, שנוולדו בשמחה.

Psalms 113:9 תהילים קי"ג:ט

מוֹשִׁיבֵי עֲקֶרֶת הַבַּיִת אִם-הַבָּנִים שְׂמִיחָה הִלְלוּ-קָה:

Who maketh the barren woman to dwell in her house as a joyful mother of children. Hallelujah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהילים קיג, ט.

60 תשובה תשוב ה'

ברעיא מהימנא שבפרשת נשא, הזוהר מזהה את התשובה עם בינה, ודורש את המילה כ"תשוב ה"א" — ה"א" תשוב אל הוי"ו ותשלים את השם. אדמו"ר הזקן מיישם זאת על התשובה העליונה, שמגלה את ה"א הראשונה.

Zohar III, 122a זח"ג קכב, א

הערת קה"ת

זח"ג קכב, א.

66 יאר ה' פניו

מתוך ברכת כהנים: "יאר הו"י פניו אליך ויחנך". אדמו"ר הזקן מביא פסוק זה בהקשר להמשכת "פניו" של ה', כלומר פנימיותו.

Numbers 6:25 במדבר ו:כ"ה

יֵאָר הַיְיָ אֱלֹהֶיךָ וַיְחַנֶּךָ:

The L-RD make His face to shine upon thee, and be gracious unto thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר ו, כה.

פסקה 9

67 קול קורא במדבר

"קול קורא: במדבר פנו דרך הו"י". אדמו"ר הזקן מפרש שהקול הוא קולה של התורה, הממשיכה את דרכו של ה' גם אל המדבר של העולם הזה.

Isaiah 40:3 ישעיהו מ':ג

קול קורא במדבר פנו דרך ה' ישרו בַּעֲרֵבָה מַסְלָה לְאַלְקִינוּ:

Hark! one calleth: 'Clear ye in the wilderness the way of the L-RD, make plain in the desert a highway for our G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י מ, ג.

68 כן בקדש חזיתך

בזמור שחיבר דוד במדבר יהודה נאמר: "כן בקדש חזיתך, לראות עורך וכבודך". אדמו"ר הזקן מביא פסוק זה כדי להראות שקדושה עליונה מתגלה גם בעולם הזה.

Psalms 63:3 תהילים ס"ג:

כֹּן בַּקֹּדֶשׁ חֲזִיתְךָ לְרֹאוֹת עֲזָךְ וּכְבוֹדְךָ:

So have I looked for Thee in the sanctuary, To see Thy power and Thy glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים סג, ג.

69 והי' מעשה הצדקה

"והיה מעשה הצדקה שלום". אדמו"ר הזקן מדגיש את המילה "מעשה": הצדקה שייכת לבחינת העשייה, הה"א האחרונה.

Isaiah 32:17 ישעיהו ל"ב:י"ז

וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְדָּקָה שְׁלוֹם וְעִבְדַּת הַצְדָּקָה הַשְׁקֵט וְכֻטֵּחַ עַד-עוֹלָם:

And the work of righteousness shall be peace; And the effect of righteousness quietness and confidence for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י לב, יז.

70 וצדקה היא כללות המצות

התלמוד למד שהצדקה שקולה כנגד כל המצוות יחד, ולומד זאת מפסוק המדבר על "מצוות" בלשון רבים. הדבר עומד ביסוד דברי אדמו"ר הזקן שהצדקה היא כללות המצוות.

Bava Batra 9a:12-13 בבא בתרא ט' א:י"ב-י"ג

... וְהַעֲמַדְנוּ עָלֵינוּ מִצְוֹת לְתַת עָלֵינוּ שְׁלִישִׁית הַשְׁקָל בְּשָׁנָה לַעֲבֹדֶת בֵּית אֱלֹקֵינוּ. וְאָמַר רַב אָסִי: שְׁקוּלָה צְדָקָה כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר:

"וְהַעֲמַדְנוּ עָלֵינוּ מִצְוֹת וְגו'..." - "מִצְוָה" אֵין כְּתִיב כָּאן, אֱלָא "מִצְוֹת". (סימן: גְּדוּל, מְקֻדָּשׁ, מִשָּׁה) אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: גְּדוּל הַמַּעֲשֵׂה יוֹתֵר מִן הָעוֹשֶׂה - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְדָּקָה שְׁלוֹם, וְעִבְדַּת הַצְדָּקָה הַשְׁקֵט וְכֻטֵּחַ עַד עוֹלָם"; זָכָה - "הֵלֵא פֶרֶשׁ לָרֹעֵב לְחֶמֶד". לֹא זָכָה - "וְעֲנִיִּים מְרֻדִים תְּבִיא בִּית".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה ב"ב ט, א. רמב"ם הלי' מתנות עניים ר"פ יו"ד. ביאור הגמרא באוה"ת ענינים ע' מא ואילך. אוה"ת ואתחנן ע' רסג.

71 וצדקה היא כללות המצות

הרמב"ם כותב שיש להקפיד על מצוות הצדקה יותר מכל מצוות עשה אחרת, שכן הצדקה היא סימן לצאצאיו הצדיקים של אברהם. בהערה של קה"ת מובא מקור זה, לצד דברי התלמוד, לביסוס מקומה של הצדקה בין המצוות.

Mishneh Torah, Gifts to the Poor 10:1 משנה תורה, הלכות מתנות עניים י':א

חֲבִינֵינוּ אֲנִי לְהִזְהָר בְּמִצְוֹת צְדָקָה יוֹתֵר מִכָּל מִצְוֹת עֲשֵׂה. שֶׁהַצְדָּקָה סִימָן לְצַדִּיק וְרַע אֶבְרָהָם אֲבִינוּ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יח יט) "כִּי יִדְעַתִּי לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצֵא אֶת בְּנֵי" (בראשית יח יט) "לַעֲשׂוֹת צְדָקָה". וְאֵין כֶּסֶף יִשְׂרָאֵל מִתְכַּוֵּן וְדַת הָאֱמֶת עוֹמֶדֶת אֱלָא בַּצְדָּקָה שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נד יד) "בַּצְדָּקָה תִּכְוֶנֶי". וְאֵין יִשְׂרָאֵל נִגְאָלִין אֱלָא בַּצְדָּקָה שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה א כז) "צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפְדֶּה וְשִׁבְיָהּ בַּצְדָּקָה":

We must be especially careful to observe the mitzvah of tzedakah, more so than any other positive mitzvah, for tzedakah is a sign of the righteous [tzadik] lineage of Abraham, our father, as it is said, (Genesis 18:19) For I have singled him out, that he may instruct his children and his posterity [to keep the way of the L-RD] by doing what is just [tzedakah]. The throne of Israel is established and the religion of truth stands only on tzedakah, as it is said, (Isaiah ... 54:14) You shall be

Torat Emet 363 (Public Domain) • Gifts to the Poor, Trans. by Joseph B. Meszler, Williamsburg, Virginia, 2003 (CC-BY)

72 להחיות רוח שפלים

ה', "רם ונישא", שוכן עם נדכאי הרוח ושפלי הרוח, "להחיות רוח שפלים". הצדקה, המחיה את העניים, היא דגם לכל המצוות, המביאות חיות לעולם השפל.

Isaiah 57:15 ישעיהו נ"ז:ט"ו

כִּי כֹה אָמַר רִם וְנִשָּׂא שֹׁכֵן עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מְרוֹם וְקָדוֹשׁ אֲשֶׁכּוֹן וְאֶת־דֹּכָא וּשְׁפַל־רוּחַ לְהַחְיֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחְיֹת לֵב נִדְכָּאִים:

For thus saith the High and Lofty One That inhabiteth eternity, whose name is Holy: I dwell in the high and holy place, With him also that is of a contrite and humble spirit, To revive the spirit of the humble, And to revive the heart of the contrite ones

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

73 ונגלה כבוד ה'

"ונגלה כבוד הו"י וראו כל בשר יחדיו". המצוות ממשיכות גילוי זה אל תוך העולם הגשמי.

Isaiah 40:5 ישעיהו מ':ה'

וְנִגְלָה כְבוֹד ה' וְרָאוּ כָל־בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי ה' דִּבֶּר:

And the glory of the L-RD shall be revealed, and all flesh shall see it together; for the mouth of the L-RD hath spoken'.it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

74 צדק מלאה ימינך

"כאשר שמך ה' כן תהילתך על קצווי ארץ, צדק מלאה ימינך". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כ"צדק", בלי ה"א, המתמלא על ידי ימין החסד.

Psalms 48:11 תהילים מ"ח:י"א

כְּשֶׁמָה אֱלֹהִים בֵּן תְּהִלָּתְךָ עַל־קְצוֹי־אֶרֶץ צֶדֶק מְלֵאָה יְמִינְךָ:

As is Thy name, O G-d, So is Thy praise unto the ends of the earth; Thy right hand is full of righteousness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים מח, יא.

75 שנק' צדק בלא ה'

האידרא זוטא מתארת את ה"בן", היורש מהאב כתר של חסד ומהאם כתר של גבורה, ומעביר אותם ל"בת", הניזונה ממנו; היא מוסיפה שהם נקראים צדיק וצדק, והם אחד. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שהצדק מקבל חסד מלמעלה.

Zohar, Idra Zuta 19:87-22:95 ספר הזהר, האדרא זוטא י"ט:פ"ז-כ"ב:צ"ה

76 שנק' צדק בלא ה'

האידרא זוטא ממשיכה שהצדק נזון מן המשפט; כאשר שניהם מתחברים, הדינים שלו מומתקים והכול יורד לעולם ברחמים, וכאשר הם נפרדים, הצדק שואב ממקום אחר. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שהצדק זקוק להשלמה מלמעלה.

Zohar, Idra Zuta 22:95-23:105 ספר הזהר, האדרא זוטא כ"ב:צ"ה-כ"ג:ק"ה

77 נק' בתוספת ה' צדקה

בפרשת בחוקותי מלמד זוהר שמי שנותן צדקה לעני משלים למעלה את שם הוי', שכן "צדקה נותנת לצדק" ומחברת ביניהם; הצדק מושלם רק באמצעות הצדקה.

Zohar, Bechukotai 4:19-7:26 ספר הזהר, בחוקותי ד':י"ט-ז':כ"ו

78 נק' בתוספת ה' צדקה

הרמ"ז (רבי משה זכות) מסביר שם שהצדקה רומזת לחסדים של היד הימנית, שהם חמישה, ו"לכן היא נקראת צדקה בה"א". זו כוונת אדמו"ר הזקן: החסד, הממלא את הצדק, מוסיף את הה"א.

Mikdash Melekh, RaMaZ Commentary on Zohar פירוש הרמ"ז על ספר הזהר

... וסלקא ויתבא על רישא דצדיק כ' הרב שיש שני דיעות בזעיר אי המכריע בין תרין עטרין שהם חו"ג שלו וזהו השולח פארותיו להסתעף בגופא דזעיר והב' הוא המכריע בין חו"ב ומקורו הוא מתקין ז' דאריך שהוא ואמת גי' ז' פעמים ס"ג שמו' מילואיהם יוצאים ז' הבלים וזה הוא פנימי ואינו מתפשט למטה. ודעת תחתון הוא נק' ראש צדיק שהוא ראש ליסוד בסוד עלינו של חוט השדרה כמ"ש בכוונת הלולב שתחתונו יסוד ועלינו סוד הדעת וזהו ויתבא על רישא דצדיק שהוא הדעת: וטסא מתמן פירוש שמשם מקבלת עוז לעופף לגבוה ...

Zholkva, 1864 (Public Domain)

79 בזהר פ' בחקתי דק"ג ע"ב . . ובאד"ז דרצ"א סע"ב ודרצ"ב ע"א

ההערה מציינת שקטעי הזהר האלה, המקורות שאדמו"ר הזקן עצמו מביא כאן בעניין צדק וצדקה, מבוארים ב- Or HaTorah, Inyanim, p. 43 ואילך.

הערת קה"ת

נתבארו באוה"ת ענינים ע' מג ואילך.

פסקה 10

80 כי אהבך ה' אלקיך

הפסוק מסתיים במילים: "מפני שהו' אלקיך אהב אותך". אדמו"ר הזקן מפרש את "אהב אותך" כהמשכת אהבתו של ה' אל תוך האדם, שהיא המקור להפיכת הקללה לברכה.

Deuteronomy 23:6 דברים כ"ג:ו'

וְלֹא־אָהֵב ה' אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵעַ אֶל־פִּלְעָם וַיַּהֲפֹךְ ה' אֱלֹהֶיךָ לֶךָ אֶת־הַקְּלָלָה לְבִרְכָּה כִּי אָהֵבֶךָ ה' אֱלֹהֶיךָ:

Nevertheless the L-RD thy G-d would not hearken unto Balaam; but the L-RD thy G-d turned the curse into a blessing unto thee, because the L-RD thy G-d loved thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

81 שזדונות נעשו כזכיות

הגמרא מלמדת שגדולה תשובה כל כך, עד שזדונות נעשים כזכיות, ומסבירה שהדבר אמור כשהאדם חוזר בתשובה מתוך אהבה, ואילו תשובה מתוך יראה הופכת אותם לשגגות.

Yoma 86b:3 יומא פ"ו ב:ג'

אָמַר רִ'שִׁי לְקִישׁ: גְּדוּלָּה תְּשׁוּבָה שְׁזָדוֹנוֹת נַעֲשׂוֹת לוֹ כְּשִׁנְגוֹת, שְׁנֶאֱמַר: "שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹהֶיךָ כִּי שָׁלַתָּ בְּעֹנֶה", הָא "עוֹן" — מִזֵּיד הוּא, וְקָא קָרִי לָקָה מְכָשׁוּל. אִינִי?! וְהָאָמַר רִ'שִׁי לְקִישׁ: גְּדוּלָּה תְּשׁוּבָה שְׁזָדוֹנוֹת נַעֲשׂוֹת לוֹ כְּזָכוֹת, שְׁנֶאֱמַר: "וּבָשׁוּב רָשָׁע מִרְשָׁעָתוֹ וַעֲשָׂה מִשְׁפָּט וְצִדְקָה עֲלֵיהֶם (תִּיהֶ) תִּחִיהֶ" לֹא קָשִׁי: כָּאֵן מֵאֲהָבָה, כָּאֵן מִיִּרְאָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יומא פו, ב. "שלא רק שאין שומעים להמקטרגים (אבל העוונות לא נמחקו), אלא שנעשה כפרת העוונות, ויתירה מזו, שזדונות נהפכים לזכיות" — ד"ה השקיפה תשכ"ז סעי' ד (סה"מ מלוקט ח"ד ע' שעב). ראה אוה"ת ויקרא כרך א ע' צה.

פסקה 11

82 בע"ת דמשכין ל"י בחילא יתיר

הזהר מלמד שהצדיקים הגמורים אינם יכולים לעמוד במקום שבו עומדים בעלי תשובה, משום שהם קרובים יותר למלך ומעוררים על עצמם געגוע רב יותר של הלב וכוח גדול. אדמו"ר הזקן מסביר שכוח זה הוא "בכל מאודך".

Zohar I, 129b זח"א קכט, ב

הערת קה"ת

זח"א קכט, ב.

83 ובכל מאדך

"ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך". אדמו"ר הזקן מעמיד את "בכל נפשך", אהבת הצדיקים, כנגד "בכל מאודך", אהבת בעל

ת"ז בהק' זח"א כד, א. שם בהשמטות תג, א. זח"ג רעה, ב. וראה לעיל פקודי ג, ב.

89 י"ה עם שמי שס"ה

בהקדמה לתיקוני זוהר מופיע אותו פירוש ל"זה שמי לעולם", ו-365 מצוות לא תעשה, שהן יראה, מוקדמות ל-248 מצוות עשה, שהן אהבה.

Tikkunei Zohar 5a:4 תיקוני זוהר ה' א:ד'

ובארח רזא, אדנ"י תמן י' יראת יי', ואל"ן ארבע אתון אינון מפתחות החיצוניים דילך, י' מן יהו"ה איהי חכמה, וארבע אתון דהאי שמי אינון מפתחות הפנימיים, ובגין דא אקדימו בצלותא אדנ"י שפתי תפתח, ולבתר תתמן לה בשם יהו"ה, ברוך אתה יהו"ה מגן אברהם, ואוף הכי אקדים שם"א דאיהי יראת בשם יהו"ה, לאהבה דאיהי קמ"ץ רחמי, שם"א מסטרא דגבורה, כי באש יהו"ה נשפט (ישעיהו סו טז), קמ"ץ מימינא, וקמץ הפה מושם (ויקרא ה יב), בגין דמעלין ...

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

90 בארץ לא זרועה

"זכרתי לך חסד נעורייך ... לכתך אחרי במדבר, בארץ לא זרועה". אדמו"ר הוקן קורא את הביטוי "לא זרועה" כך: ה"לא" הוא הנורע; הלאווים עצמם הם הזרע.

Jeremiah 2:2 ירמיהו ב:ב'

הלך וקראת באזני ירושלים לאמר כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה:

Go, and cry in the ears of Jerusalem, saying: Thus saith the L-RD: I remember for thee the affection of thy youth, the love of thine espousals; how thou wentest after Me in the wilderness, in a land that was not sown

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמ"י ב, ב.

91 ובכל מאדך הוא המתגלה בבע"ת

חיבורו של אדמו"ר האמצעי על תשובה, שאליו מפנה ההערה בעניין גילוי בחינת "בכל מאדך" אצל בעלי תשובה; אינו מתארים את תוכנו.

הערת קה"ת

ראה שערי תשובה לאדה"א ח"ב חינוך פמ"ב.

פסקה 12

92 ממעמקים קראתיך ה'

"שיר המעלות: ממעמקים קראתיך הוי". אדמו"ר הוקן מפרש שהמעמקים הם השורשים הנסתרים של עשר כוחות הנפש, המתגלים באמצעות תשובה.

Psalms 130:1 תהילים ק"ל:א'

שיר המעלות ממעמקים קראתיך ה'

A Song of Ascents. Out of the depths have I called Thee, O L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קל, א.

93 ויהפוך ה' את הקללה לברכה

הפסוק הפותח את המאמר: הוי הפך את הקללה לברכה. כאן מוסבר

התשובה שלמעלה ממידה.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה'

ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

84 כמעשה דר"א ב"ד

הגמרא מספרת על רבי אלעזר בן דורדיא, חוטא ידוע לשמצה, שהחליט כי "אין הדבר תלוי אלא ב", הניח את ראשו בין ברכיו ובכה עד שיצאה נשמתו; בת קול הכריזה שהוא מזומן לחיי העולם הבא.

Avodah Zarah 17a עבודה זרה י"ז א

הערת קה"ת

ע"ז יז, א. ראה בסה"מ תקס"ה כרך א ע' תצו בגודל תשובתו.

85 אליך ה' נפשי אשא

"אליך הוי נפשי אשא". הפסוק מתאר את מסירת הנפש בתפילה, הדרך השנייה שבה מתבטא "בכל מאדך".

Psalms 25:1 תהילים כ"ה:א'

לְדָוִד אֱלֹהִי ה' נַפְשִׁי אֲשֹׂא:

.of David. Unto Thee, O L-RD, do I lift up my soul [A Psalm]

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים כה, א.

86 שיתרון האור הוא הבא מתוך החושך

"יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך". אדמו"ר הוקן מפרש זאת כמעלתו המיוחדת של אור שבוע מתוך החושך, כמו אצל בעל התשובה.

Ecclesiastes 2:13 קהלת ב:י"ג

וְרָאִיתִי אֲנִי שֵׁשׁ יִתְרוֹן לְחָכְמָה מִן־הַסְּכָלוֹת כִּי־תֵרוֹן הָאֹר מִן־הַחֹשֶׁךְ:

Then I saw that wisdom excelleth folly, as far as light excelleth darkness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה קהלת ב, יג.

87 שבהבל בא

"כי בא בהבל וילך בחושך". בעל התשובה רואה את עברו במונחים אלה, וחרטתו מגיעה עד נפשו.

Ecclesiastes 6:4 קהלת ו:ד'

כִּי־בַהֶבֶל בָּא וּבַחֹשֶׁךְ יֵלֵךְ וּבַחֹשֶׁךְ שָׁמוֹ יִכָּסֶה:

for it cometh in vanity, and departeth in darkness, and the name thereof is covered with darkness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

88 י-ה עם שמי שס"ה

הזוהר מלמד שכל מצוות עשה ומצוות לא תעשה תלויות בשם הוי: "שמי" עם י"ה הוא 365, כנגד מצוות לא תעשה, ו"זכרי" עם ו"ה הוא 248, כנגד מצוות עשה.

Zohar I, 24a זח"א כד, א

Zohar III, 278b זח"ג רעה, ב

הערת קה"ת

שהדבר הוא מחילה הנמשכת מהוי' המתגלה מן המעמקים.

Deuteronomy 23:6 דברים כ"ג:ו

וְלֹא־אָבָה ה' אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹעַ אֶל־בִּלְעָם וַיַּהֲפֹךְ ה' אֱלֹהֶיךָ לָךְ אֶת־הַקְלָלָה לְבִרְכָּה כִּי אָהָבָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ:

Nevertheless the L-RD thy G-d would not hearken unto Balaam; but the L-RD thy G-d turned the curse into a blessing unto thee, because the L-RD thy G-d loved thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

94 וזרקתי עליכם מים טהורים

"וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם". הפסוק מתאר את הטהרה והמחילה הנמשכות מבחינה זו.

Ezekiel 36:25 יחזקאל ל"ו:כ"ה

וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם מִכָּל טִמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל־גִּלוּלֵיכֶם אֶטְהַר אֶתְכֶם:

And I will sprinkle clean water upon you, and ye shall be clean; from all your uncleannesses, and from all your idols, will I cleanse you

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל לו, כה.

95 מחיתי כעב פשעיך

"מחיתי כעב פשעיך וכענן חטאתיך, שובה אלי כי גאלתיך". זוהי מחילה המוחקת את החטאים עצמם.

Isaiah 44:22 ישעיהו מ"ד:כ"ב

מְחִיתִי כְעֵב פְּשָׁעֶיךָ וְכָעֲנָן חַטֹּאתֶיךָ שׁוּבָה אֵלַי כִּי גָאֵלְתִּיךָ:

I have blotted out, as a thick cloud, thy transgressions, And, as a cloud, thy sins; Return unto Me, for I have redeemed thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיי מד, כב.

96 לפני הוי' תטהרו

"כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם, לפני הוי' תטהרו". אדמו"ר הזקן מפרש "לפני הוי'" — לפני הוי' המתגלה בנפש ביום הכיפורים.

Leviticus 16:30 ויקרא ט"ז:ל

כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֵר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ:

For on this day shall atonement be made for you, to cleanse you; from all your sins shall ye be clean before the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); Shaarei Kedusha (Public Domain); Gates of Holiness, translated by Rabbi Amiram Markel, 2013 (CC-BY); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Midrash Rabbah -- TE (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman, 1929-1934 (Public Domain); Pardes Rimmonim (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Vocalized Edition (CC0); Sifrei by Rabbi Shraga Silverstein (CC-BY); Torat Emet 363 (Public Domain); Gifts for the Poor, Trans. by Joseph B. Meszler, Williamsburg, Virginia, 2003 (CC-BY); Zholkva, 1864 (Public Domain); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/ (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך likuteitorah.com/he/likkutei-torah/ki-seitzei/5/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק